

OTDK-DOLGOZAT

Hauzler László

BA

Hauzler Ádám

BA

2013

REFORMER PÉNZPIACOK WÖRGLTŐL VESZPRÉMIG

**COMPLEMENTARY CURRENCIES FROM WÖRGL TO
VESZPREM**

Hauzler László, Hauzler Ádám

Kézirat lezárva: 2011. október 10.

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés(Hauzler László).....	1
1.1	Helyi pénzek a világban(Hauzler László).....	2
2	Helyi pénz nemzetközi viszonylatban	4
2.1	A wörgli csoda(Hauzler László)	4
2.2	WIR, a komplementer fizetőeszköz(Hauzler Ádám).....	6
2.2.1	A WIR finanszírozás és a WIR körforgása	7
2.3	Ithacai óra(Hauzler László).....	9
2.4	A BerkShares(Hauzler Ádám).....	11
3	A pénzhelyettesítők csoportosítása(Hauzler Ádám)	13
3.1	Technikai pénzhelyettesítők.....	13
3.2	A közgazdasági pénzhelyettesítők.....	14
3.3	A technikai pénzhelyettesítők fajtái:	15
3.3.1	Széles körben használható elektronikus pénztárca	15
3.3.2	A szűkebb körben használható elektronikus pénztárca	16
3.3.3	Bankkártya	16
3.3.4	Mobiltelefonnal történő fizetés.....	17
3.3.5	Saját hálózatban fizetésre használható plastikkártyák.....	17
3.3.6	Pontgyűjtő kártyák.....	18
3.3.7	Étkezési utalvány, üdülési csekk	18
3.3.8	Egészségkártyák	18
3.3.9	Mobil bankolás.....	19
3.4	Közgazdasági pénzhelyettesítők.....	19
4	A helyi pénz általános jellemzői(Hauzler László).....	22
5	Érvek a helyi pénz hasznosságáról(Hauzler László)	24

6	Mit kockáztatunk a helyi pénzekkel? (Hauzler Ádám)	29
7	Helyi pénzek és tervezetek Magyarországon(Hauzler László)	33
7.1	Az első hazai helyi pénz: A soproni „kékfrank” (Hauzler Ádám).....	33
7.2	Újabb magyar helyi pénz Veszprémben! (Hauzler László).....	37
7.3	Rábaköz helyi „tallérja” (Hauzler László).....	42
7.4	Bicske saját „forintja”! (Hauzler László)	44
7.5	Dél-Alföld helyi pénze! (Hauzler László)	46
7.6	Újabb „korona” a mosoni térségben! (Hauzler László).....	48
7.7	Pécsi korona(Hauzler László)	49
7.8	Bogyiszlói tallér(Hauzler Ádám)	51
8	Kérdőíves kutatás(Hauzler László és Hauzler Ádám)	52
8.1	A kutatás célja.....	52
8.2	Kutatás módszertana.....	52
8.3	A kérdőív elemzése, kutatási eredmények	55
8.4	Kérdőív elemzése:.....	56
9	Összefoglaló(Hauzler László)	68
10	Irodalomjegyzék:.....	70

Ábrajegyzék

1. ábra: Komplementer pénzek világtérképe (http://www.complementarycurrency.org/ccDatabase/maps/worldmap.php)	2
2. ábra: Wörgli schilling (http://www.subhash.at/freigeld/woergl/)	4
3. ábra: A WIR rendszer körforgása (http://kekfrank.hu/letoltes/Komplementer_penz_es_a_helyi_gazdasag_elenkitese.pdf) ...	8
4. ábra: A New York állambeli Ithaca városában működő „Ithaca óra” (http://ingatlan.net/magazin/2010/03/le-vagy-egve-nyomtass-sajat-penzt/)	9
5. ábra: Twenty Berkshares (http://penzcsinalok.transindex.ro/media/cikk/11152)	11
6. ábra: Pénzek és egyes készpénzt helyettesítő eszközök főbb jellemzői Magyarországon (http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnbszemle/mnbhu_msz_201104/helmeczi-koczan.pdf)	13
7. ábra: A pénzhelyettesítők működési elve (http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnbszemle/mnbhu_msz_201104/helmeczi-koczan.pdf)	28
8. ábra: A húszezres címletű Kékfrank utalvány (www.kekfrank.hu)	36
9. ábra: Ötezres címletű Balatoni Korona (www.naplo-online.hu)	41
10. ábra: Bogyiszlói tallér (http://www.numismatics.hu/hirek/elkeszult-a-bogyiszlói-taller/)	51

1 Bevezetés

A 2008-ban kiinduló és napjainkig is tartó gazdasági válság sok tekintetben hasonlít az 1929 és 1933 között végbemenő nagy gazdasági világválságra. Mindkét időszakról egyaránt elmondható, hogy egy hosszú konjunkturális és gazdasági jóléttel jellemezhető időszakot a recesszió hosszú évei követnek. Nem csak a probléma, de a megoldás is már megszületett az elmúlt évszázadban, amely igyekszik megfékezni a válság negatív hatásait és a gazdaságot ismét növekedési pályára állítani. Ennek lehetősége rejlik a hazánkban helyi pénzként ismertté vált utalványrendszerben. A rendszer legfőbb jellemzője, hogy a hatékony segítség nem nemzetközi szinten jelentkezik, hanem a helyi közösségek összetartása adja az alapját.

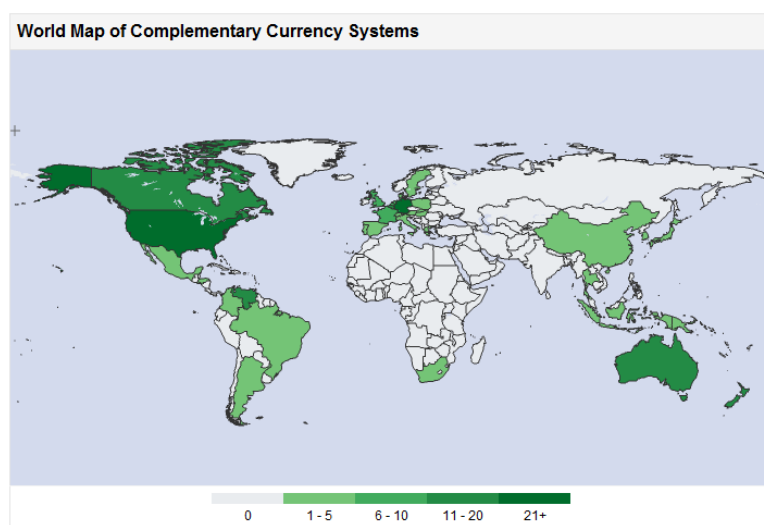
Nemzetközi szinten immár reneszánszukat élő pénzhelyettesítők megszületésének eredeti célja a válság következményeinek megoldása volt, amelyhez a rendszer elindítójának számító Wörgl város polgármestere, Silvio Gesell pénzülméleti szakember munkájához nyúlt vissza. A városban bekövetkezett „wörgli csoda” sok más városnak és régiónak szolgált ösztönzésül. Ez azt jelenti, hogy mára már 2500-3000 között van a helyi pénzek száma a világban, amely a fejlett világtól a harmadik világ országaiig mindenhol megtalálható.

Hazánkban a helyi pénz jelentette megoldás lehetőségét a jelen kor gazdasági válsága hozta el. Az úttörőnek számító Sopron városa 2009-ben indította útjára a kék frankot, amely Magyarországon is megismertette a helyi pénz fogalmát. A rendszer, azóta számos követőre talált, akik szintén térségi szinten bevezetett gazdasági reformokban látják a gazdasági megújulás alapját. Ennek következménye, hogy mára hazai viszonylatban is több mint fél tucat helyi pénzről vagy helyi pénz kezdeményezésről beszélünk. A Rábaköz, a Mosoni térség, Veszprém és vonzáskörzete, Pécs és Debrecen is saját helyi pénz rendszerének kialakításán munkálkodik.

Célunk, hogy bemutassuk a nemzetközi viszonylatban híressé vált és jelentős kezdeményezéseket, melyek a hazai rendszer megszületését eredményezték és megvizsgálunk néhány, a mai napig működő helyi pénzt a világ egyéb országaiban. Részletesen elemezzük az utalványrendszer vélt és valós előnyeit és hátrányait, valamint a gazdasági szereplőkre gyakorolt hatását. Legfőbb célunk, hogy biztos alapokat szolgáltassunk a Veszprém városában és a környező településeken bevezetésre kerülő pénzhelyettesítő rendszerhez.

1.1 Helyi pénzek a világban

Pénzhelyettesítőkről régóta hall az ember és sokféleképpen nevezik őket itthon és a világban egyaránt. Olvashatunk helyi pénzről, szabad pénzről, szívességbankról, zöld forintről, cserekörökről, de a cél minden esetben ugyan az. (Részvételi közösség, 2011) Az adott területen élő közösség összefogása, a saját maguk által termelt termékek egymás közötti cseréje révén a gazdaság fellendítése és így a pénz helyben tartása. Ezek a rendszerek főként a gazdasági válságok alatt és után jelennek meg, pontosan olyan időkben, mint az elmúlt években tapasztalunk. (Kun János, 2006)

1. ábra: Komplementer pénzek világtérképe

(<http://www.complementarycurrency.org/ccDatabase/maps/worldmap.php>)

A magyar ember számára ezek a fogalmak 2009-ig szinte ismeretlenek voltak, de ma már a sajtó által napi szinten tárgyalt téma. A soproni kék frank óta ugyanis gombamód szaporodnak hazánkban is a helyi pénz koncepciók, gondoljunk csak a Rábaközre, Pécsre, Debrecenre vagy akár Veszprémre és környékére. Ezzel szemben nemzetközi szinten már régóta közsismert fogalom a különböző pénzhelyettesítők megnevezései, ugyanis nap, mint nap találkozunk vele. A világ számos pontján már a reneszánszukat élik a helyi valuták. Bármerre indulunk is, mindenhol találunk ilyen közösségi pénzeket. Nem csak a nyugati társadalmakban, mint az USA, Németország vagy Anglia, de a világ távoli szegleteiben is, mint Ausztrália és Japán vagy akár olyan szegény országokban is, mint Brazília, Argentína vagy Indonézia. Ma a világ öt földrészén körülbelül 2500-3000 féle helyi pénzről beszélnek a közgazdászok, ami arra enged következtetni, hogy számos előnnyel rendelkeznek.

Az ötlet egy Silvio Gesell nevezetű német-argentin kereskedő és pénzülméleti szakembertől származik, aki „A természetes gazdasági rend” című majd 100 éves könyvében ismerteti szemléletét. A 30-as években ugyanis Gesell a szabad gazdaság más híveivel együtt elhatározták, annak érdekében, hogy elméleteik igazolást nyerjenek saját kutatást folytatnak kamatmentes pénzzel. Ezért Németországban, Svájcban, az Egyesül Államokban és Ausztriában is megpróbálták szabad pénzt bevezetni a válság hatásainak csökkentése érdekében. Az egyik legnagyobb sikert Wörgl városa jelentette. A Gesell által megírt könyv nagy visszhangot váltott ki annak idején és az idők során hol háttérbe szorult, hol előtérbe került a hatalom változásától függően.¹ (Silvio Gesell, 1891)

¹ Gesell 1862-ben született és 1930-ban halt meg. A szabad gazdaság elmélet megalkotója volt.

2 Helyi pénz nemzetközi viszonylatban

2.1 A wörgli csoda

Az Egyesült Államokból kiinduló nagy gazdasági válság hamar tovagyűrűzött a kontinensen majd terjedt át az egész világra. A válság, amely 1929-33-ig tartott soha nem látott méreteket öltött az élet szinte minden területén. A pénzpiacok sorra omlottak össze és a pénz egyik napról a másikra veszítette el értékét. Ennek következtében a bankok és a tőzsde is fizetéképtelenné vált, az emberek pedig rövid időn belül nem csak a pénzüket, de a munkájukat és minden megélhetési forrásukat is elvesztették. A munkanélküliségi mutatók az egekbe szöktek.

2. ábra: Wörgli schilling (<http://www.subhash.at/freigeld/woergl/>)

Nem volt ez másként Ausztriában sem ahol a 30-as évek elejére szintén elmélyült a válság. A gazdasági szereplők saját csapdájuk foglyaivá váltak, ugyanis a növekvő munkanélküliség és a csökkenő árak az embereket megtakarításra ösztönözték, melynek hatására a termelés tovább csökkent, és ez további munkahely elvesztéseket eredményezett. Wörgl városában, 1932 júliusában már a 35%-ot is meghaladta a munkanélküliség, amire megoldást kellett találni. A város polgármestere Michael Unterguggenberger ennek megoldására Silvio Gesell által az 1900-as évek elején kidolgozott rendszerét alkalmazta. (Silvio Gesell, 1891)

A város által meghirdetett közmunkaprogramban dolgozóknak a helyileg kibocsájtott pénzhelyettesítőkkel (kuponokkal) fizettek. Ezt a város valamennyi vállalkozója és üzlete elfogadta, mivel a város garanciát vállalt arra, hogy bármikor visszaváltja eredeti schillingre. Ennek érdekében a kibocsájtott kuponnak megfelelő pénzt letétbe helyezték a helyi bankba. A városi pénz azonban sajátos tulajdonsággal rendelkezett, vagyis az idő múlásával veszített az értékéből, amely havi 1%-os csökkenést jelentett (Györffy). Így az emberek nem bankba helyezték és felhalmozták, hanem az volt az érdekük, hogy minél hamarabb elköltsék. Ennek hatására, nemcsak a termelés csökkenése állt le Wörgl

városában, hanem a gazdaság gyors élénküléséhez és a foglalkoztatottság növekedéséhez vezetett. A városban a kuponok forgási sebessége 14-szer gyorsabb volt, mint a hivatalos fizetőeszközé, a schillingé (Fritz Schwarz, 1851). Ez ténylegesen szemben állt azzal a ténnyel, miszerint válság idején a pénz forgási sebessége csökken. A bevezetett rendszer eredményeként 25%-al csökkent a munkanélküliség, a parkok megszépültek, hidak és utak újultak meg teljes egészében, síugrósánc és mosoda épült, az emberek pedig újra tudtak adót fizetni. Ezek hatására a termelés csökkenése is leállt, amely nagy visszhangot váltott ki a sajtó és szakértők részéről is. 1933-ban azonban már az Osztrák Nemzeti Bank is beavatkozott, amikor már több város is alkalmazta a jól bevált orvosságot és a kizárólagos pénzkibocsátási jogára hivatkozva beszüntette a szabad pénzek kibocsátását.² (PSZÁF, 2006) Ez megtörte a közel 1 éves fellendülést és megakadályozta, hogy más városok is elindulhassanak a fejlődés útján.

² <http://userpage.fu-berlin.de/~roehrigw/woergl/alles.htm>

2.2 WIR, a komplementer fizetőeszköz

A WIR bankot 1934-ben, Baselben hozták létre, az után, hogy a nagy gazdasági világválság végigsöpört az egész világon.³ A bank szövetkezeti alapon működik, és kedvező feltételekkel nyújt szolgáltatásokat elsősorban a svájci középosztály számára. A WIR banknak országszerte hat fiókja van. Azért méltó említésre, mivel az általa létrehozott pénzhelyettesítő még ma is forgalomban van. A banknak jelenleg 2200 tulajdonosa van. A 77 éve fennálló rendszer tagságának az előfeltétele a legalább két éves együttműködés a WIR rendszerben, ezen felül pedig 10 db 400 CHF értékű részjegy vásárlása (Székely, 2010). A szövetkezet tagjai magánszemélyek, kis- és középvállalkozások. A szövetkezet kezdetben két módon bocsátott ki pénzhelyettesítőt:

- A szövetkezet tagjai svájci frankot fizettek be, s 5%-kal több pénzhelyettesítőt kaptak.
- A szövetkezet kamatmentes pénzhelyettesítő hitelt nyújtott.

Ez a pénzhelyettesítő-teremtési módszer jelenleg is létezik⁴ (PSZÁF, 2006). Pénzhelyettesítővel a kezdetben csak 16 taggal rendelkező szövetkezet tagjai fizethettek egymásnak. A pénz folyamatos körforgását pedig az tartja fenn, hogy a CHW-ben igényelt hiteleiket a bank részére visszafizessék. (Helyi közösség, 2011) Az igényelt hiteleket többfajta szolgáltatásra, így például építési és felújítási tenderek kivitelezésére használhatták fel. A működés kezdeti szakaszában akadtak problémák, de a tagok kompenzációival és a növekvő tapasztalatokkal ezekre is megoldást találtak a vezetők, így a rendszer máig működik. Már 77 éve annak, hogy megkezdte működését a WIR rendszer, ami szolgáltatások széles körét nyújtja a tagjainak: WIR-ben történő elszámolás, különböző marketing eszközök, finanszírozási lehetőségek foglal magában. A WIR rendszerben a tagok egymás között nem használnak fizikai értelemben vett pénzt, hanem vásárlásaik kiegyenlítésére WIR csekkfüzet és WIR kártya áll rendelkezésre. A különböző pénzmozgásokat, amelyek a tagok között mennek végbe, WIR számlákon könyvelik. A WIR elszámolási rendszer létjogosultságát, azok az elkötelezett vásárlók adják, akik nem csak hisznek a rendszerben, de használják is mind a mai napig. További ösztönző ereje a

³ WIR = Wirtschaftsring (gazdasági kör)

⁴ www.reinventingmoney.com, www.wir.ch)

WIR-nek, hogy üzleti tekintetben mintegy 60000 vállalkozó tartozik a körébe. A tagok száma és az általuk lebonyolított forgalom folyamatosan növekszik. A WIR rendszerben azonban nem kizárólag a saját pénzhelyettesítőjük van jelen, hanem svájci frank is, mivel a kifizetések bizonyos hányada frankban történik. A résztvevő vállalkozásoknak állandó elfogadóhellyé kell válniuk, csak ebben az esetben biztosítható, hogy piaci növekedést érhetnek el és nagyobb profitot realizálhatnak a WIR segítségével. Ehhez az szükséges, hogy a vásárlások ellenértékében legalább 30 %-nyi WIR-t fogadnak el a vásárlótól az első 2000 svájci frankot meghaladó vásárlás után. A bank számára további lehetőségeket biztosítanak a WIR hitelek. Beszélhetünk jelzáloghitelről, vagy kedvező feltételekkel nyújtott fedezett és fedezetlen WIR hitelről egyaránt, amelyeknél a kiegyenlítés is ugyanebben a formában történik.

A WIR egyenleg öt felhasználási területe:

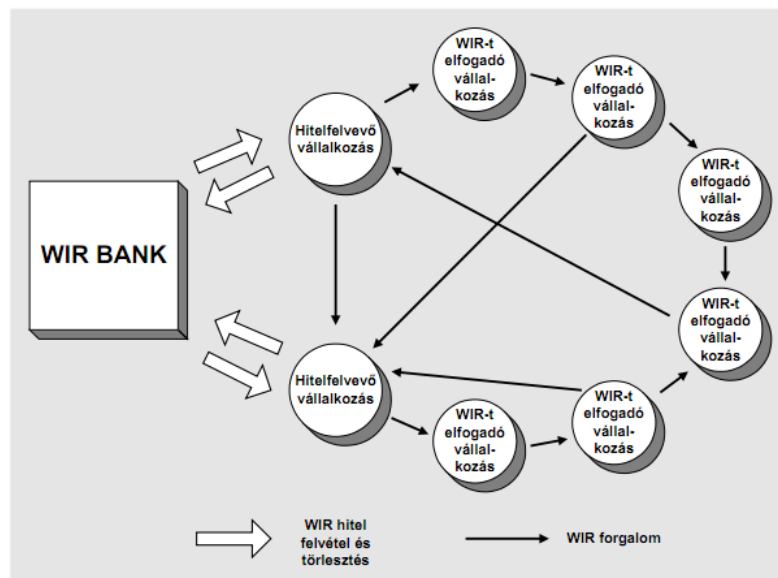
- áruvásárlásnál
- üzemi ráfordításnál
- beruházásnál
- privát kiadásnál
- munkatársak bevonásával az ő kiadásaiknál.

A WIR és a hozzá hasonló rendszerek egyik legfontosabb ismertetője, hogy a pénzhelyettesítőben tartott pénzek nem kamatoznak, ezzel kikerülve a felhalmozás veszélyét, így fontos szem előtt tartani, hogy annyi WIR pénzt fogadjanak el a kereskedők, amennyit ők maguk is tudnak hasznosítani és továbbadni. 1972 óta már nincs szabad WIR visszaváltás, ezért maga a bank is azt tanácsolja, hogy a vállalkozások mérlegeljék, mekkora WIR költségvetést szükséges fenntartaniuk.

2.2.1 A WIR finanszírozás és a WIR körforgása

A WIR bank magánszemélynek és vállalkozónak egyaránt nyújt szolgáltatásokat svájci frank mellett, egyéb speciális finanszírozási formában is. A bank ügyfelei körében nagy népszerűségnek örvendnek a részben svájci frankból és részben WIR-ből álló hitelek, amelyek különböző módon és konstrukciókban építési, felújítási célokra és lakáspiaci vásárlásokra is egyaránt igénybe vehetők. A kombinációs formátum esetében a kamatterhelés mértéke is csökken más banki konstrukcióhoz képest. Ez a hitel kiegyenlítésének időtartalmára és a költségek nagysága szempontjából is előnyös és

csökkenti a kiadási oldalt. A WIR hitelek második jelzáloghitelként is igényelhetők az ügyfeleknek, ahol a könnyítést az adja, hogy elsősorban a svájci frank alapú hitelt kell visszafizetni az adósnak, majd csak utána a WIR-ben felvett, ami kedvezőleg hat a költségekre. A bank csak az ezredforduló óta végez banki tevékenységet CHF-ben, addig kizárólag csak CHW-ben nyújtott hitelt. A WIR bank speciális szolgáltatásai élénkítik a piaci folyamatokat a svájci gazdaságban. A legnagyobb mértékben a kis és középvállalkozók veszik igénybe ezeket a szolgáltatásokat, de rájuk is az jellemző, hogy a kereskedelem nagyobb hányadát CHF-ben realizálják és csak annyi CHW fogadnak el üzleteik során, amelyet maguk is képesek hasznosítani. Ez az alapja annak, hogy a CHW forgása jelentősen meghaladja CHF-t és az inflációjának mértéke is jóval alacsonyabb. A WIR körforgását a következő ábra szemlélteti:

3. ábra: A WIR rendszer körforgása

(http://kekfrank.hu/letoltes/Komplementer_penz_es_a_helyi_gazdasag_elenkitesere.pdf)

A hitelek törlesztése mindkét pénznemben történhet, a kamatok és a számlavezetésért felszámolt díjakat azonban kötelesek CHF-ben megfizetni a tagok. Ez az összeg úgy termelhető ki, hogy a vállalkozások más gazdasági szereplőktől is WIR-t fogadnak el fizetéskor, ezáltal élénkítve a rendszer működését. A működési folyamatokba azonban a bank is képes beavatkozni a hitelezések számával, vagy azok kamatának változtatásával. A kamatemelés hatására csökken a forgalomban lévő WIR mennyisége, míg csökkentésével a folyamat az ellentettjére fordul. A bank vezetősége kényesen ügyel arra is, hogy megtartsa értékét a WIR és beavatkozik, ha úgy látja, hogy valamely szereplőnél a felhalmozódás jelei mutatkoznak, elkerülve ezzel a fizetőeszköz inflálódását.

2.3 Ithacai óra

Az Egyesült Államok leghíresebb és legelterjedtebb máig használatban lévő pénzhelyettesítője a Paul Grover által megálmodott és megalkotott „Ithacai óra”.⁵ A New York államban működő rendszer gyökerei, azonban egészen a 19. század végéig nyúlik vissza, amikor Robert Owen adott „órát” munkásainak, amelyet a cég boltjában tudtak elkölteni.⁶

4. ábra: A New York állambeli Ithaca városában működő „Ithaca óra” (<http://ingatlan.net/magazin/2010/03/le-vagy-egve-nyomtass-sajat-penz/>)

A Grover-i pénz jellemzője, hogy 10 USD értékével egyezik meg és egy munkaóra átlagos díja. Az egy munkaóráért kapott bankjegyet másik munkaóraára lehet beváltani. Elsőként egy masszörterapeuta csatlakozott a kezdeményezéshez, majd más vállalkozók és üzletlancok is jelentkeztek és mire elindult már 90 tagot számlált. A tagok vállalták, hogy elfogadják az Ithacai órát, pedig ekkor még az semmilyen fedezettel nem rendelkezett. Paul maga volt az első, aki ilyen pénzzel fizetett a piacon. Ma már több mint 500 szolgáltató fogadja el a pénzhelyettesítőt, amihez bárki csatlakozhat 10 USD regisztrációs díj ellenében (Botos, 2009). Az elfogadóhelyek listája interneten megtalálható, de évente egyszer nyomtatott formában is közzé teszik. A szolgáltatók között találhatunk ácsot, autójavítót, kertészt, kőművest, üzletlancot is, de elfogadják a helyi kórházban és a

⁵ www.ithacahours.org

⁶ Owen “órái” Josiah Warren “Időraktár” (Time storage) jegyzetei alapján készültek.

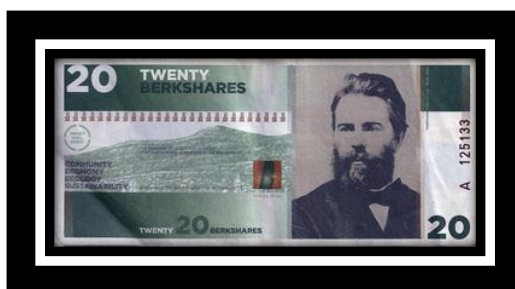
biztosítási cégnél is. A sajátos pénzt, azonban más úton is igyekszik tovább népszerűsíteni a szervezet, mint például a helyi vállalkozások számára nyújtanak kamatmentes kölcsönt vagy helyi szervezeteket és oktatási intézményeket támogatnak.⁷ (PSZÁF, 2006)

A Tompkins megye határain belül használható pénz más pénzhelyettesítővel ellentétben, fizikai formában is létezik. Jó minőségű papírra nyomtatják, amelyet nehezen fénymásolható grafikai jellel, sorszámmal és az AFCU elnökének aláírásával látnak el.⁸ Így az emberek is jobban elfogadják, mivel saját kezükbe foghatják a bankót, ami méretét tekintve kezdetben a dollár kétszerese volt. Mára azonban a jobb kezelhetőség és tárolhatóság érdekében a méretét lecsökkentették, ami így megegyezik az amerikai dolláréval. A pénz sajátossága, hogy nincs mögötte nemzeti valuta és nem lehet visszaváltani dollárra, ezzel arra ösztönözve a tulajdonosokat, hogy elköltsék azt. Kezdetben pénzt gyűjtöttek az Ithacai óra nyomtatására és az első kibocsátás alkalmával 1500 fél és 1500 egész órát bocsátottak ki. Ezt azonban túl nagy összegnek tartották, ezért nemsokára bevezették az 1/4 és az 1/8 órát, majd a könnyebb váltás érdekében megjelent az 1/10 óra is. Az eddig eltelt idő alatt már több mint 120 000 USD értékben bocsátottak ki Ithacai órát. Népszerűségét tekintve kisebb hullámvölgy mutatkozott a 90-es évek közepétől, amikor megjelentek - és gyorsan el is terjedtek az amerikaiak körében - a bankok által kibocsátott hitelkártyák. A hitelkártyadömping hatással volt az Ithacai helyi valutára is, azonban az elmúlt években ismét virágzásnak indult. Napjainkban pedig már új terveken munkálkodik a városvezetés. Ezek között szerepel, hogy esetlegesen a helyi adókat, illetékeket vagy akár a kommunális és közüzemi számlákat is „órában” fizessék az emberek.

⁷ Ithaca HOURS Inc.

⁸ 'Alternatives' Szövetségi Hitelszövetkezet (Alternatives Federal Credit Union, AFCU)

2.4 A BerkShares

5. ábra: Twenty Berkshares (<http://penzcsinalok.transindex.ro/media/cikk/11152>)

A BerkShares elnevezésű pénzhelyettesítő Massachussets államban 2006 szeptemberében kezdte meg működését. Működési területe Berkshire régióban található és Susan Vitt keze munkája nyomán került bevezetésre a térség helyi pénze. Megjelenésének célja megegyezik a világ más területein bevezetett rendszerekkel, ahol szintén a gazdasági problémák orvoslását kívánták ezzel megoldani a helyi bankok, vállalkozók és a helyi ipari kamara közös együttműködésében.

A BerkShares 1-es, 5-ös, 10-es, 20-as és 50-es címletekben került kibocsátásra. Ezek érméket nem tartalmaztak, csak kizárólag papír címletek formájában jelentek meg. Ebből adódóan a vásárlások során sokszor maguk a vásárlók is vegyesen a helyi pénz mellett amerikai aprópénzzel fizetnek. A pénzhelyettesítő bevezetésekor nem a központi bank által kibocsátott dollár leváltása, hanem gazdasági indokok vezérelték a régiót. A legfontosabb ezek közül, hogy a profit nem áramlik ki a térségből, hanem helyben marad, ezáltal gazdaságot élénkítve és fellendülést indukálva.

A létrehozott szervezethez bárki csatlakozhat 25 BerkShare tagsági díj ellenében. Ennek beszédésével biztosítja a szervezet a működési költségek fedezetét. A BerkShire-i helyi pénz azonban nem mindenben egyezik meg társaival. Ezen pénz megvásárlása esetén ugyanis 5% engedményt kapunk. Ez azt jelenti, hogy 1 BerkShare ára 1 dollár helyett csupán 95 cent, de ez az engedmény a rendszer része nem pedig a beváltó helyen jelentkezik. (Botos, 2009) Ez az 5% nem jelentős, mégis jelentősen hozzájárul a forgalom növekedéséhez, mint ösztönző és magára a közösségre is pozitív hatást gyakorol. A kezdeti időben ez az árfolyam csupán 90 cent volt, de a kibocsátó bankok rövid időn belül beavatkoztak, hogy azok a vállalkozók, akik nem szándékoznak BerkShare-t használni, azoknak se kelljen túl nagy veszteséget realizálni visszaváltáskor. A másik jelentős különbség más helyi pénzekkel szemben, hogy visszaváltható dollárra. Ez az intézkedés

sok negatív kritikát kapott, mivel így a rendszerben ki-be mozgás válik lehetővé a vállalkozások részéről. Így a kereskedők előtt is adott a két lehetőség, azaz vagy felhasználja és maga is fizet vele vagy valamelyik bankfiókban visszaváltja azt. Visszaváltás esetén ismét csak 95 cent kerül vissza a fogyasztóhoz vagy kereskedőhöz, ezért érdemesebb azt újra felhasználni. A vállalkozásoknak ehhez egyéni folyószámlát kell nyitniuk valamelyik banknál. Mindaddig, amíg a visszaváltás meg nem történik, a pénz forog a gazdaságban. A rendszer létrejöttének pontosan ez az egyik alapvető célja, hogy a saját fizetőeszköz minél többször forduljon meg, piaci fellendülést generálva.

Az amerikai gazdaságban jelen lévő pénzhelyettesítők szintén gazdasági ösztönző szerepet töltenek be. A helyi termelőket, iparosokat és magánvállalkozásokat szeretnék megerősíteni, az embereket pedig arra biztatni, hogy az általuk kínált termékeket és szolgáltatásokat vásárolják. A BerkShares hamar elérte célját és már az első egy évben meghaladta az 1 millió BerkShares étéket a tranzakciók száma. A helyi pénzzel való fizetések és az elfogadóhelyek száma is folyamatosan nő Massachusetts államban. A térségnek hosszú távú tervei vannak az értékálló helyi pénzzel. Szeretnék megvalósítani ugyanis, hogy a helyi valutában is lehessen számlát nyitni, elektronikusan utalni, ATM-ből készpénzt felvenni vagy akár hitelt igényelni a helyi vállalkozásoknak.

A BerkShares-hez hasonló rendszerek közösségi és gazdasági érdekeket egyaránt szolgálnak. A rendszer működőképességének alapvető előfeltétele, hogy megfelelő számú elfogadóhely legyen, ahol fizethetnek az emberek. Ha ez rendelkezésre áll, akkor a rendszer hosszú távon képes fennmaradni és előnyben részesíteni a helyi termékeket és szolgáltatásokat. Növelni tudja a térség önállóságát, amely a helyi források alkalmazásával így képes némi távolságot tartani a globális gazdaságtól. Képes fenntartani a régió fejlődését a folyamatosan lassuló amerikai gazdasággal szemben. Ehhez pedig nem szükséges más, mint az adott területen élő közösség összefogása.

3 A pénzhelyettesítők csoportosítása

A pénz funkciói sokak által ismertek tanulmányaikból vagy csak egyszerűen a mindennapi tevékenységekből adódóan. Ezek többek között forgalmi eszköz, fizetési eszköz, felhalmozási eszköz, valamint általános értékmérő. E funkciókat a szaknyelv a pénz technikai funkcióinak nevezi. Egy másik csoportját gazdasági funkcióknak szokás nevezni, ilyen például, hogy a pénz gazdasági szabályozó funkciókat is betölt. (PSZÁF, 2009) Ez alapján a pénzhelyettesítők két csoportba sorolhatók: technikai illetve közgazdasági.

A pénzek és egyes készpénzt helyettesítő eszközök főbb jellemzői Magyarországon				
A pénz formája	Pénzek		Pénzt helyettesítő eszközök	
	Törvényes fizetőeszköz	Kereskedelmi banki pénz	Utalványok	„Helyi pénzek”
Kibocsátó	Magyar Nemzeti Bank	Kereskedelmi bankok, hitelintézetek	Vállalatok	Helyi közösségek, szervezetek
Megjelenési forma	Bankjegy és érme	Számlapénz, látra szóló számlaegyenleg	Tipikusan papír	Papír
Elfogadottság	A legszélesebb körben ismert és használt, az országon belül mindenki köteles névértéken elfogadni.	Az adott bankon belül használt, valamint garantált az azonnali bankon kívülre utalás, vagy a készpénzfelvétel névértéken történő biztosítása.	Csak az adott vállalat, illetve a vállalattal egyenként leszerződött elfogadó kereskedők.	Csak a közösség tagjai, a visszaváltás csak külön jutalék fejében történhet.
A többi pénzfajta vonatkozó át- vagy visszaválthatóság	Bármilyen másik pénzfajta vagy pénzügyi eszközre könnyen, külön jutalék nélkül átváltható.	Garantált az azonnali bankon kívülre utalás, vagy névértéken történő készpénzfelvétel lehetősége. (Ezt külön prudenciális felügyelet, felkészült banki likviditáskézelés, valamint a védelem utolsó vonalaként betétbiztosítás is garantálja.)	A visszaváltás vagy az átváltás más pénzre vagy pénzügyi eszközre jellemzően nem lehetséges.	Korlátozott vagy díjköteles a visszaváltása igazi pénzre (jellemzően csak jutalék fejében).
Mennyiség (összes kibocsátott mennyiség 2010 végén)	2464 milliárd Ft	4417 milliárd Ft	150-200 milliárd Ft	10 millió Ft körül (sajtóban megjelent nyilatkozatok szerint)

6. ábra: Pénzek és egyes készpénzt helyettesítő eszközök főbb jellemzői Magyarországon

(http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnbszemle/mnbhu_msz_201104/helmeczi-koczan.pdf)

3.1 Technikai pénzhelyettesítők

A technikai pénzhelyettesítők közgazdasági értelemben véve semlegesek. Kibocsátás által kerülnek a forgalomba, míg a velük megegyező pénzösszeg a kibocsátónál kerül elhelyezésre. Ezt az összeget a kibocsátó felhasználhatja és kihelyezheti. A pénz így ismét visszakerül a rendszerbe. E folyamat addig áll fent, amíg a pénzhelyettesítő használatban van és a tulajdonos nem szándékozik annak használatát felmondani. Ez idő alatt pedig

termékek és szolgáltatások vásárlását a pénzhelyettesítő segítségével képes kiegyenlíteni. Egyes esetekben akár a visszaváltás lehetősége is adott a tulajdonos számára. A pénzhelyettesítők ezen fajtájának egyetlen célja, hogy javítsa a pénz forgalmi eszköz funkcióját. Hitelfelvételre is csak kizárólag egyetlen fajtája, a hitelkártya ad lehetőséget.

3.2 A közgazdasági pénzhelyettesítők

A közgazdasági pénzhelyettesítők a pénz egy másik funkcióját célozzák meg. Gazdasági szabályozó funkciója kedvezőleg hathat egy adott térség gazdaságára, mivel képes fellendíteni és élénkíteni azt. Ezt a szerepkört több úton képes ellátni. Egyes esetekben hitelállomány létrehozásával, míg máshol a pénz forgási sebességére van kedvező hatással. Néhány hátrányuk is ismeretes, mivel az inflációt is növekedési pozícióba állíthatják és a központi bank be is tilthatja.

A pénzhelyettesítők két csoportja közti különbség, hogy a technikai pénzhelyettesítőknél a betét jelleg dominál, míg a közgazdasági társaik esetében a hiteljelleg. A technikai pénzhelyettesítők esetében egyedül a hitelkártya képez kivételt ez alól. A pénzhelyettesítők létrejöttének a célja, hogy helyettesítsék a készpénzt. Pénzteremtésre a hitelkártya és a közgazdasági pénzhelyettesítők bizonyos fajtái alkalmasak, de kizárólag úgy, hogy hitelünk eközben növekszik.

Érvek és ellenérvek a pénzhelyettesítők két csoportjánál

Technikai pénzhelyettesítők pénzhelyettesítők

Közgazdasági

Birtokos	nehezíti a pénzforgalmat
gyors, egyszerű fizetés szinte kockázat nélkül	növeli az adminisztrációt
kedvezményeket, engedményeket biztosít	gazdasági fellendülést adhat a használó térségnek
Elfogadó	a térség önkormányzata ez által kamatmentes hitelhez jut
nincs készpénzkezelési költség és kockázat	negatívan érintheti a jegybank érdekeit
több vásárló a szélesebb szolgáltatások miatt	csökkenti a jegybank kibocsátásból származó nyereségét
Kibocsátó	
jutalék és díj	
alacsony kamatozású, kamatmentes hitel	
Jegybank	
kevesebb pénzhasználat	
kevesebb jegybanki profit a kibocsátásból, ami az állami bevételeket csökkenti	

Forrás: Saját munka

3.3 A technikai pénzhelyettesítők fajtái:

3.3.1 Széles körben használható elektronikus pénztárca

Magyarországon a technikai pénzhelyettesítők ezen fajtájával nem találkozhatunk. Formáját tekintve hasonló a hazánkban is használatos bankkártyákhoz és az adatokat is egy chipen tárolja csak úgy, mint a legújabb plastikkártyák. Ezzel azonban főleg kis összegű vásárlások esetén fizetnek. A bankkártya is képes ellátni hasonló funkciót. E kártyáknak a belső kialakításában két adathordozó található, amelyek közül egyik a bankkártyaé másik pedig az elektronikus pénztárcaé, amiben a felhasználható keret is megtalálható. Az ilyen úton történő vásárlások hátránya, hogy mivel nincs azonosító, így utólagos reklamáció sem lehetséges. Csak úgy, mint szinte minden pénzhelyettesítőnél a

bank ezen vásárlások után is jutalékot szed, amivel biztosítja saját kiadásait. Az elektronikus pénztárcán található egyenleget ATM-ből vagy valamely bankfiókból egyaránt feltölthetjük a folyószámlánkról. Az így tárolt pénz hátránya azonban, hogy kamatvesztést okoz, mivel a bank nem fizet utána kamatot. Az elektronikus pénztárcán tárolt összeg attól függően, hogy a saját bankunk hozta-e forgalomba vagy más bank, vagy automatikusan használhatjuk a saját számlánkon lévő pénzt, vagy a két bank között utalások révén férhetünk hozzá a letétbe helyezett pénzforrásunkhoz.⁹

3.3.2 A szűkebb körben használható elektronikus pénztárca

Ilyen rendszerrel már Magyarországon is lehet találkozni. Vannak olyan egyetemek, ahol már vezettek be ezen az elven működő rendszert. Ezekben az esetekben nem elektronikus pénztárcákról beszélhetünk, hanem a diákigazolvány tölti be annak szerepét és a benne elhelyezett chip segítségével lehet egyes boltokban vagy az egyetemen belül fizetni vele, például fénymásolásért vagy élelmiszerekért.¹⁰ A tágabb körben használható elektronikus pénztárcákhoz hasonlóan ezeknek a kártyáknak is több kialakított tárhelye van, ahol a különböző pénzek elhelyezhetők. Eltérő helyre kerül a hallgatóknak utalt jegyzettámogatás, utazási költségtérítés vagy a hallgató saját maga által a kártyára utalt pénzösszeg. A lehetőségek tárháza tehát széles, ami csak attól függ, hogy hány partnerrel tud leszerződni az adott egyetem. Ehhez persze a rendszer kiépítése is szükséges, amelynek jelentős költségvonzata van. A rendszer persze jelentős kockázatokat hordoz magában mindkét fél számára. A legnagyobb kockázatot mégis az elfogadó vállalja, mivel az elektronikus pénzért cserébe átadja a terméket vagy szolgáltatást, de a tényleges pénzt a kibocsátó csak később utalja át az ő részére. Ez, vagy ehhez hasonló kockázat azonban sok más hasonló rendszer esetében is megfigyelhető.

3.3.3 Bankkártya

Hazánkban és a világon talán ez a legelterjedtebb és legismertebb formája a pénzhelyettesítőnek. A hitelkártya és betéti kártya mindenki számára ismeretes a nyugati világban. Létezik azonban egy harmadik formája is a bankkártyáknak. Ebben az esetben nem hitelintézet bocsátja ki a kártyát. A bankkártya ezen formája hazánkban még nem

⁹ A gyakorlatban az elektronikus pénz ebben az esetben a kártyabirtokos bankja hozza létre, a kibocsátó bank megbízásából.

¹⁰ Ld.: www.diakigazolvany.hu

ismeretes, de azokban az országokban, ahol forgalomban van szintén bizonyos távolságtartással kezelik.

3.3.4 Mobiltelefonnal történő fizetés

A 21. század vívmánya, amely hazánkban még csak most kezd elterjedni. Egyelőre a megvásárolható termékek és szolgáltatások köre is rendkívül korlátozott. Elsősorban kisösszegű fizetések bonyolíthatók vele. Lehetőségünk van mozijegyek, csengőhangok, mobil-logók, autópálya matricák megvásárlására vagy szavazatok küldésére. Hazánk két legnagyobb mobilszolgáltatójának a T-mobilnak és a Telenornak ma 56 szerződött partnere van. Ezek a partnerek 18-féle termék és szolgáltatás megvásárlását teszik lehetővé vagy több SMS elküldésével, vagy emelt díjas SMS segítségével.¹¹ A mobilszolgáltató és a partner közötti szerződési feltételek értelmében a termék vagy szolgáltatás ellenértéke a hónap végén kerül átutalásra. a kockázat viselője eltérő attól függően, hogy a telefon tulajdonosa kártyás vagy előfizetési. Kártyás telefon esetén a mobiltelefon tulajdonosa viseli a kockázatot, mivel ha a szolgáltató csődbe megy, vagy az eladó felmondja a szerződést, akkor nem tud vásárolni. Előfizetési szolgáltatás esetén viszont a mobilszolgáltató a kockázatviselő, mert az általa meghitelezett vásárlás lehet, hogy nem kerül kiegyenlítésre. Ezek a kockázatok azonban csak kis valószínűséggel következhetnek be. A jövőben pedig a fizetések ezen formáját az EU is szabályozni akarja.¹² A tervezet szerint a mobilszolgáltatókat is felvennék a fizetési intézmények sorába és különböző előírásokkal szabályoznák a mobiltelefonnal történő fizetések jogkörét.

3.3.5 Saját hálózatban fizetésre használható plastikkártyák

Hazánkban bizonyos üzemanyagtöltő-állomásokon, vezetékes telefontársaságoknál valamint parkoló társaságoknál találkozhatunk ilyen fizető rendszerekkel. Az ilyen rendszerek bevezetése költséges, de számos gazdasági előnyt hordoznak magukban. Ezek között említhetőek a törzsvásárlói kör kialakítása, kedvezmények nyújtása, vagy az étkezés és számlázás megkönnyítése. A benzinkutaknál ezen felül még vásárolni is tudunk ezekkel a kártyákkal. E kártyák hitelkártya és betéti kártya szerepet is betölthetnek.

¹¹ E-money szimpózium 2006. október 4. Bodon Ildikó (T-Mobile) és Szentics László (Pannon) előadása

¹² Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on payment services in the internal market and amending Directives 97/7/EC, 2000/12/EC and 2002/65/EC -, Presidency compromise proposal Brussels, August 28. 2006. Article 10/a

Hitelkártya esetén a kockázatot a kibocsátó viseli, mivel meghitelezi a vásárlást, míg betéti kártyánál a vásárló a kockázatviselő.

3.3.6 Pontgyűjtő kártyák

A magyar vásárlók körében is rendkívül elterjedtek a különböző pontgyűjtő kártyák elég csak a Supershop kártyákra gondolnunk. E kártyákat sok helyen elfogadják és vásárlásainkért cserébe hűségpontokkal jutalmaznak a fogyasztókat. A kapott pontokat később levásárolhatjuk valamely partnercégnél vagy a külön erre célra létrehozott boltokban. Több fajtájával is találkozhatunk az országban és manapság a bankok is előszeretettel alkalmazzák közös akciók során, hogy ezzel elősegítsék a forgalomnövekedést. Más pénzhelyettesítőkhöz hasonlóan kockázat itt is van, mivel a beváltás korlátozott és szabályozás sincs megfelelően kialakítva. Sokszor pedig a kibocsátás hátterében is a vásárlási szokások feltérképezése és adatgyűjtés húzódik meg, mint valós indok.

3.3.7 Étkezési utalvány, üdülési csekk

A bankkártya után talán a legtöbbet használt formája a pénzhelyettesítőknek. Több fajtája is ismeretes a piacon. Létezésének legfőbb oka az adózási előnyök kiaknázásában rejlik. Ezek a cafeteria rendszerbe tartozó pénzhelyettesítők ugyanis kedvezményes adózás alá tartoznak. A működését tekintve először is a kibocsátó és a munkáltató közötti megegyezés szükséges. Ezt követően a munkáltató havi rendszerességgel kifizeti az utalványok értékét a kibocsátónak, majd béren kívüli juttatás formájában a munkavállalók között szétosztja. A dolgozó ezt különböző termékekre és szolgáltatásokra válthatja, majd a folyamat végén az utalvány értékét a kibocsátó megtéríti az elfogadónak. Kockázat itt is jelentkezik, abban az esetben, ha a kibocsátó fizetéseképtelenné válik, amely kockázat azonban az üdülési csekk esetében nem fordulhat elő, mivel a kibocsátó a kormány és a szakszervezeti konföderációk által létrehozott Magyar Nemzeti Üdülési Alapítvány.

3.3.8 Egészségkártyák

Az egészségkártyák célja csupán az, hogy leegyszerűsítsék az egészségpénztári pénzek elköltését. Fajtájukat tekintve két formában léteznek. Az első esetben az egészségpénztárral partneri kapcsolatban álló bank bocsát ki egy hitelkártyát, amellyel fizetni tudunk és a pénztár havi szinten téríti vissza a banknak a pénzt. A K&H saját leányvállalatával a K&H egészségpénztárral közösen alkalmazza a rendszer e formáját. Míg a másik esetben az egészségpénztár saját maga bocsát ki egy speciális kártyát, mellyel

a felhasználó kizárólag saját egészségpénztári számlájához tud hozzáférni a szerződött partnereken keresztül. A Dimenzió Egészségpénztár ezt a megoldást választotta.¹³ Létezik egy harmadik megoldás is, amikor az egészségpénztári tag rendelkezésre álló kerete áltutalásra kerül a szolgáltatónak, aki közvetlenül maga bonyolítja a fizetést.

3.3.9 Mobil bankolás

Látszólag a pénzhelyettesítők sorába tartozik valójában azonban nem az. A szolgáltatás értelmében a bank lehetőséget biztosít az ügyfelének, hogy folyószámlájáról SMS-ben rendelkezzen, ehhez azonban a SIM-kártya cseréje szükséges. A hazai bankok közül az OTP és a Budapest Bank nyújt ilyen szolgáltatást, de a lehetőség a többi bank számára is adott.

3.4 Közgazdasági pénzhelyettesítők

A közgazdasági pénzhelyettesítők sorában a váltó az, amely közismert és sokáig használatban volt. Mára azonban kezd kimenni a köztudatból, mivel használata rendkívül bonyolult. A váltó kivételével általában elmondható, hogy a közgazdasági pénzhelyettesítők egy kisebb térségben vagy városban működnek és fő céljuk a gazdaság élénkítése valamint a pénz forgásának a növelése.

Technikai pénzhelyettesítők

- *Széles körben használható elektronikus pénztárca*
 - bankkártyára hasonlít
 - kisebb összegű fizetésekre használják
 - fizetések személytelenek
 - nincs lehetőség utólagos reklamációra
 - utalással töltik fel
- *Szűkebb körben használható elektronikus pénztárca:*
 - Magyarországon már működik
 - az egyetemen, illetve az egyetemmel szerződött boltokban lehet vele fizetni
 - kockázatos mind az elektronikus pénz elfogadó mind birtokosa számára
 - az elektronikus pénzt elfogadó nyitva szállít az elektronikus pénz birtokosának
- *Bankkártya:*

¹³ <http://www.dimenziocsoport.hu/docs/kartya1-2.pdf>

- leggyakrabban használt pénzhelyettesítő
- hiteli és betéti kártya egyaránt létezik
- *Mobiltelefonnal történő fizetés:*
 - nemrégiben kifejlesztett megoldás
 - mozijegyek, csengőhangok, autópálya-matricák, szerencsejátékok, szavazások vásárolhatók vele
 - T-mobile-nak és a Telenornak jelenleg 56 szerződött partnere van
 - jelenleg 18 féle áru és szolgáltatás vásárolható
- *Saját hálózatban fizetésre használható plastikkártyák:*
 - egyes üzemanyag-forgalmazó társaságok, vezetékes telefontársaságok, parkoló társaságok értékesítik
 - Gazdasági indoka többféle lehet, ilyen például:
 - a fogyasztó kényelmének fokozása, a kedvezmény-nyújtás,
 - értékesítés, számlázás egyszerűsítése
- *Pontgyűjtő kártyák:*
 - Az egyes áruházakhoz, üzemanyagtöltő-hálózatokhoz, légitársaságokhoz való fogyasztói hűséget jutalmazták
 - utóbbi időben egyes bankok is alkalmazzák hitelkártyáik népszerűsítésére
 - kockázatosak, ugyanis előfordulhat, hogy a pontok nem válthatóak be, vagy nem arra, amire szeretnék volna
- *Étkezési utalvány, üdülési csekk:*
 - adózási előnyök kihasználását szolgálják
 - Kockázatot az jelenti, hogy a kibocsátó fizetéseképtelenné válik, s az utalványt nem váltja készpénzre
 - Az üdülési cseknél e kockázattól nem kell tartanunk
- *Egészségkártyák:*
 - egészségpénztári költségek egyszerűsítését szolgálják
 - két fajtájuk lehetséges
- *Mobil bankolás:*
 - nem pénzhelyettesítő, de annak látszik
 - lehetőséget biztosít, hogy a hitelintézet ügyfele SMS-ben rendelkezzen folyószámlája felett
 - Jelenleg az OTP és a Budapest Bank ügyfelei számára elérhető

Közgazdasági pénzhelyettesítők

- a pénz gazdaságélénkítő, illetve hitel funkcióját kívánja kihasználni
- klasszikus pénzhelyettesítő
- a váltó kivételével általában egy kisebb régióban, egy-egy térségben működnek
- még nem működik Magyarországon

4 A helyi pénz általános jellemzői

A pénzt megvizsgálva láthatjuk, hogy a pénznek különböző funkciói vannak, amelyek legitimálják létezését. Ezen funkciók közül a két legfontosabb az értékközvetítés és az értékmegőrzés. (Közösségi pénz, 2011) Közvetítő szerepében az áruk és szolgáltatások cseréjét látja el, azaz egymás között adják és veszik a termékek az emberek. Azonban a pénz, értékmegőrző funkcionalitása legalább ilyen fontos. Attól ugyanis, hogy nem költjük el azonnal valamilyen jószágra nem veszti el az értékét, sőt a bankok lehetőséget biztosítanak arra, hogy lekössük, cserébe kamatot kapjunk érte, ezáltal felhalmozva azt. Az pedig már természetes mindannyiunk számára, hogy a pénz osztható, pedig ez sem volt mindig így. (Bernard A.) Pénzt minden országban a központi jegybanknak áll jogában kibocsátani és ezek a nemzeti fizetőeszközök az előbb említett tulajdonságokkal rendelkeznek. A baj csak az, hogy egy azon valuta látja el az értékközvetítő és értékmegőrző szerepet is. A pénz tehát legalább olyan gyakran akadályozza magát a kereskedelmet, mint amilyen gyakran lehetővé teszi azt. Míg az első funkció célja, hogy a kereskedelem által a pénz forgását biztosítsa, addig a másik funkció ezzel ellentétben kivonja azt a körforgásból és parkoló pályára állítja. Ezek az ellentétes mozgások nem kívánt hatásokat eredményeznek. Ezek közé tartozik, hogy csökken a közvetítő közeg, vagyis kevesebb pénz forog a gazdaságban, mivel egy része a bankokban áll (Helmeczi-Kóczán, 2011). A lekötött tartalékok egy részét ugyan a bankok kihitelezik, de ettől még pénzhány keletkezik, ráadásul a lekötésért cserébe kapott kamat szintén ebből a körforgásból kerül kivonásra. A kevesebb fizetőeszköz kevesebb vásárlást eredményez, aminek hatására maga a termelő is kevesebb terméket állít elő és értékesít, valamint amikor ő kerül vásárlói pozícióba szintén kevesebbet tud fogyasztani. Ez a folyamat annak veszélyét hordozza magában, hogy olyan önmagát gerjesztő folyamat alakul ki, amely minden gazdasági szereplőt negatívan érint. Az adott közösségben ugyanis folyamatosan csökken emiatt az alkalmazotti réteg, akik a fizetőképes keresletet alkotják. Ennek a negatív „spirálnak” folyamatosan csökkenő gazdasági aktivitás és ezzel párhuzamosan folyamatosan növekvő munkanélküliség az eredménye. Ezt nevezi a mai köznyelv gazdasági vagy pénzügyi válságnak, amit az elmúlt években saját bőrünkön is tapasztalhattunk.

Megoldásra azonban van lehetőség. Az egyiket a bankok rendszeresen alkalmazzák is, ami természetesen az, hogy újabb bankokat nyomnak és ezeket bocsátják ki, hogy fenntartsák a gazdasági folyamatot. De ha belegondolunk, gyorsan beláthatjuk, hogy ezt nem lehet a

végtelenségig csinálni. A megoldás egy másik fajtája az, amit mára ismét egyre népszerűbb helyi pénzekkel, valamint cserekörökkel is szeretnének elérni. Olyan zárt közösségek, szövetkezetek létrehozása, melyekben a termelés és vásárlás olyan formában történik, amely megvédi a rendszert ezektől a hibáktól. Ezen pénzhelyettesítők bevezetése rendkívül pozitív hatással lehetnek az adott terület vagy régió gazdaságára, akár már rövid időn belül is.

5 Érvek a helyi pénz hasznosságáról

A helyi pénzhelyettesítők számos előnyös tulajdonsággal rendelkeznek. Néhány említés szintjén már elő is került, de most nézzük meg őket részletesen. Melyek azok a pozitívumok, amelyek megalapozzák a helyi valuta létjogosultságát? A helyi pénzek legtöbbször külső támogatás nélkül kerülnek megvalósításra, a helyi közösség erejéből és összefogása által, így valóban magukénak tudhatják és így válnak a kezdeményezők és kibocsátók egyben felhasználóvá is. A működésnek azonban vannak közvetlen előfeltételei. A „Münchhausen effektus” szerint ez pedig, hogy a gazdaságban kihasználatlan potenciál legyen, amelynek bevonása jelentheti a kiutat. (Almássy) Ezek a források a mai nehéz gazdasági körülmények között is mind jelen vannak, így például a kihasználatlan termőföld, szabad, megújuló energiaforrások és szabad munkaerő. A helyi fizetőeszköz bevezetése ezen kapacitások kihasználása által nyitja meg az utat a fellendüléshez vezető úton.

Gazdasági szempontból első és talán a térség számára a jelenlegi gazdasági állapotok között a legfontosabb, hogy helyben tartja a keletkező bevételeket. (Csath, 2008) Ez azzal magyarázható, hogy bár a jövedelmünkért itt helyben dolgozunk meg és helyi forrásokból kerülnek kifizetésre, de annak nagy részét nem helyben költjük el, hanem minden profit nemcsak a térségből áramlik ki, de az országot is elhagyja a globális vállalatok révén.¹⁴ Ezzel szemben helyi pénz bevezetése által megnyílik a lehetőség ezen források helyben tartására és maga a vásárló számára is a helyi termékek és szolgáltatások vásárlása válik előnyösebbé a konverzió helyett (LETS és a KÖR, 1999). Tehát, ha elegendően nagy azoknak a száma, akik elfogadják és használják a lokális fizetőeszközt, akkor a gazdaság motorja lehet, ahol mindig hozzáférhető és jólétnövelő szerepet is betölt. Ez a pénz nem kerül máshová szemben az állami fizetőeszközzel, hanem újra és újra helyileg kerül elköltésre teljes egészében és ezzel a helyieknek biztosítva munkát, míg a forint sokszor a befektetések által elvész a térségből a bankokon keresztül. A bankok kizárólagos szempontja ugyanis csak is a nyereség, vagyis profit realizálása. A helyi valuta csökkenti, vagy akár meg is szünteti a szivárgási pontokat a gazdaságban, mivel ami helyi azt nem érdemes kivinni, mert használhatatlanná válik. Így válhat kibocsátó és felhasználó közös érdekévé a helyi pénz felhasználása és folyamatos forgásban tartása.

¹⁴ "Magyarországon átlagosan minden elköltött száz forintból hetvenért olyan jószágot vásárolunk, amit más országban termeltek meg." (Pete Péter, az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszékének vezetője, *Magyar Narancs*, XXI. évf. 9. szám. 2009. február 26.)

További vásárlói szempont, hogy a helyi pénzrendszert használók többlet előnyökhöz juthatnak a hazai valutával szemben, így például kedvezmények, hűségprogramok és törzsvásárlói kedvezményekben részesülhetnek, ami azt jelenti, hogy a pénzüik többlet ér. Az induláskor adódó kezdeti nehézségeket a jól megalapozott és előkészített rendszer mellett, látszólag kicsi, de mégis vásárlócsalogató engedményekkel lehet még könnyebben áthidalni. Ez az ösztönző rendszer lehet a kulcsa a kezdeti szakasznak. Ezt követően, amikor a városban, majd az egész térségben ismertté és elfogadottá válik használata, már láthatóvá válik a működési volumen, és akár kedvezmények nélkül is képes tartósan fennmaradni.

Van azonban olyan előny is, amely a másik oldal számára teszi vonzóvá a közösségi pénzt. A vállalkozóknál ma rendkívül kiélezett verseny folyik a piacon és a helyi pénz segítségével az elfogadóhelyek többletelőnyhöz juthatnak általa, mivel ezeket a fizetőeszközöket más helyeken nem fogadják el, tehát a vásárló ezeknél a vállalkozásoknál fogja azt elkölteni, biztos keresleti oldalt létrehozva. (VMJVK, 2011) Emellett a helyi pénzhelyettesítők újabb bevételeket generálnak.

Azon túl, hogy nem engedi a bevételeket a térségből kiszivárogni, a turizmus révén járulékos pénzhozamot generál. Azokon a területeken, ahol már létezik ilyen rendszer az oda látogató turisták pozitívan értékelik, hogy a helyi pénz használatával kedvezményekre tehenek szert, ennek érdekében hajlandóak készpénzüik egy részét helyi valutára váltani. A turisták azonnali kedvezményhez jutnak általa, időkorlát nélkül, amíg ugyanis rendelkezik helyi pénzzel, bármikor felhasználhatja azt. Sokak számára azonban maga a speciális fizetőeszköz meglete is önmagában érték, ami már magában ajándék és emlék lehet saját maguknak vagy az otthoniaknak, így adva vonzerőt a térség számára marketing szempontból.

Az előnyök elemzését folytatva szintén megemlíthetjük, hogy nagymértékben hozzájárul a helyi gazdaság fejlesztéséhez. Mint már említettük a vásárlóerő növekedésével a helyi kereskedők és iparosok bevételei is növekedni fognak, ami egy vállalkozást tekintve nem jelent megváltást a város gazdaságát tekintve, de a bővülő hálózat és a benne lévő pénzmennyiség növekedésének hatására ezek a kis egységek egy rendszerré állnak majd össze, ami olyan plusz bevételeket generál, ami a helyi pénzrendszer alkalmazása nélkül nem lehetne megvalósítani. Új gazdasági kapcsolatok születnek, ahol szintén a térségi előretörés lesz az érdeke a rendszer szereplőinek. Továbbá elérhetővé válik, hogy az emberek ne menjenek más városba, hogy ott vásárolják meg a szükséges javakat, hanem

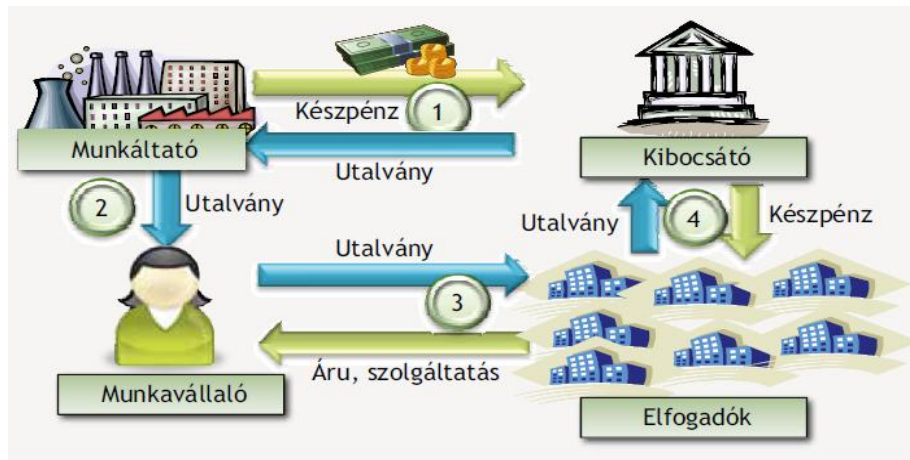
helyben költsenek. Az emberek saját érdeke, hogy közvetlen részeseivé váljanak a folyamatnak, mint fogyasztó, ezzel hozzájárulva a helyben megtalálható termékek és szolgáltatások keresletnövekedéséhez.

Ez a növekmény nem csak a helyi vállalkozásoknak, de az önkormányzat szempontjából is előnyös, mivel az általuk beszedett iparűzési adó mértéke is ezzel párhuzamosan mozog. Ha pozitív példa jelenik meg más vállalkozók szeme előtt a keresletnövekedés által, akkor nő a vállalkozási kedv a térségben és új egységek jelennek meg, ami tőkét és új szereplőket hoz. Az egyéni és társas vállalkozások részéről befizetett adók is tovább gyarapítják az önkormányzati bevételeket, valamint ezek a főleg mikro és makro vállalkozások azok, akik a munkaerő piaci problémákra is hatékony választ adhatnak. Nem kizárólag a munkahelyek számát növelve, hanem átrendezve azokat a helyi igényeknek megfelelően. Ez a folyamat a jövedelmek tekintetében is megmutatkozik és a jövedelemarányok az átlaghoz fognak közelíteni, ami elsősorban az alacsonyabb jövedelműek számára jelenthet megoldást. A helyi pénzhelyettesítő, tehát a kis- és középvállalkozások számára jelenthet motivációt, mivel tőkéhez, nagyobb bevételekhez jutnak, ami foglalkoztatási lehetőség növeléséhez vezet. Ezek együttesen az egész gazdasági szerkezetre kihatással vannak. Az városvezetés lehetőségeit, azonban még nem merítettük ki. A helyi bankó ezek mellett segíthet a helyi gazdaság irányításában az önkormányzatnak. A tartós és hosszú távú működés esetén megnyílik az út a helyi pénz folyósítására is például a szociális juttatások, segélyezés terén. Ennek eredményeként maga az önkormányzat tudatosan tervezi meg és saját elképzelései szerint befolyásolja a helyi pénzrendszert és az abban létrejövő tőkeáramlatokat. Az önkormányzat kezében összponstosul az a hatalom is, hogy a város vagy térség területén működő általa vagy megbízottja által kibocsátott pénzt kontrolálni tudja. Ez is segít abban, hogy megértsük, ez a pénz helyben marad, helyben nyújt segítséget lakosoknak, kereskedőknek és a városnak egyaránt a kereslet bővülésével és a bevételek növelésével. Ha az irányítást a város gyakorolja, akkor már is további lehetőségek merülnek fel a helyi pénz alkalmazása terén. Minden városban vannak olyan közszolgáltatások említhetjük itt a szemétszállítás, távfűtés, víz és csatornadíjakat, amelyeket olyan vállalatok végeznek, amik részben vagy egészben az önkormányzat tulajdonát képezik. Ezek fizetése is történhet helyi valutában, ami a fizetési oldalt gyorsítja és megkönnyíti, amely mindkét fél számára – fogyasztó és szolgáltató- előnyös. Itt merülhet fel annak a lehetősége, hogy a helyi adókat ilyen formában fizessük, vagy a már említett szociális juttatások kifizetésre kerüljenek. Ezt az

elgondolást már a világ számos pontján fontólóra vették, ahol hasonló rendszerek működnek. Előnye, azonban ennek is van, mind morális mind bevételi oldalon. A megvalósítási oldal itt már jóval összetettebb. Ehhez szükséges, hogy a rendszer maga megszilárduljon, és ha ez megtörtént jogszabályi változásokat bevezetve lehet megváltoztatni az adózási rendszert. Ebbe az irányvonalba illeszkedik, hogy helyi pénzzel történne a szintén város által működtetett parkolók parkolási díjainak a beszedése, vagy egyéb más bérleti díjak folyósítása is. Közösségi szempontból szintén kiemelkedő szerepet tölthet be a városvezetés, olyan értékeket teremtve vagy megerősítve, mint a lokálpatriotizmus, összetartozás és helyi tradíciók. A város, mint egység szervezettebbé válik és az emberi kapcsolatok ismét előtérbe kerülnek, amely a bizalom és a társadalmi tőke alapja. Az általa megrendezett kulturális rendezvények, népszerű programok belépődíjaiból befolyó összeg, valamint a városi üzemeltetésű vagy fenntartású intézmények és szolgáltatási egységek szintén jelentős potenciált hordoznak magukban. Ez megteremti annak lehetőségét, hogy az állatkertbe, múzeumba, színházba, uszodába és más sportlétesítményekbe vagy szórakoztatóközpontokba is ellátogathassunk a helyi fizetőeszközzel. Így az önkormányzatokra is kiterjeszthetők a helyi pénz előnyös tulajdonságai, mivel a forrás oldalt növeli, azt helyben tarja és folyamatos forgásával lendületet ad a gazdaságnak kockázatnövekedés nélkül.

A pénzforgást tekintve nem jelentkeznek a központi valutáknál meglévő hátráltató tényezők sem. Ezek közül talán a legfontosabb a pénz felhalmozását generáló kamat. A helyi pénz esetében, azonban a kamatmentesség által ez nem jelentkezik. Így nem lesz kizárólagos birtoklója a pénznek és a hiány sem lép fel. Annyi kerül kibocsátásra, amennyire szükség van és biztosítja a folyamatos működést. Fontos megemlíteni, hogy a helyben használt fizetőeszközöknél a spekulatív tevékenység is ki van küszöbölve, ami már sok gazdaság megingásához vezetett. Más gazdasági értelemben vett pénzhelyettesítőhöz hasonlóan, nem esik szó a helyi pénzrendszer megszűnéséről, kizárólag annak hibáit és hiányosságait kívánja kezelni, mint egy kiegészítve a már fennálló pénzrendszert. Más szempontból a hivatalos fizetőeszköztől való függőség lazítása pozitívumokat is hordozhat, mivel csökkentheti a napjainkban is tapasztalható

gazdasági válságok hatásait a helyi gazdaságra. Így biztosítva közösen egy stabil, erős és folyamatosan fejlődő városi vagy térségi gazdaságot.¹⁵

7. ábra: A pénzhelyettesítők működési elve

(http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnbszemle/mnbhu_msz_201104/helmecezi-koczan.pdf)

¹⁵ „Ha csak annyit érünk el a helyi pénzzel, hogy csökken a távolra és távolról szállított áruk aránya a kereskedelemben, azaz jelentősen csökken a Föld erőforrásainak kifosztása és az ide-odaszállításból adódó széndioxid-kibocsátás, már akkor megérte bevezetni.” – Almássy Tamás

6 Mit kockáztatunk a helyi pénzekkel?

Az elmúlt néhány évben egyre többet lehet hallani a helyi pénzként emlegetett pénzhelyettesítőkről. Ezek a rendszerek külföldön rendkívül népszerűek és a világ szinte minden pontján jelen vannak a fejlett nyugati társadalmaktól egészen a harmadik világ országaiig. Magyarországon is sorra jelennek meg az újabb és újabb hírek arról, hogy éppen hol vetődött fel a helyi pénz bevezetésének gondolata. Kézzel fogható eredménnyel azonban eddig csak Sopronban találkozhattunk. Sokan mégis inkább óvatosságra intenek a hasonló rendszerekkel szemben, mert éppen annyi, ha nem több hátránya van a pénzhelyettesítők ezen csoportjának, mint előnye és rendkívül sok kockázatot hordoznak magukban (Trade, 2011). Ezek alapján nem is tekintik a nemzeti valuta versenytársának. Az oka, hogy manapság ennyiféle helyi pénzről hallunk, hogy jelenleg még nincs szabályozva, ebből adódóan nem is engedélyköteles a bevezetésük. Használatuk is csak korlátozottan valósítható meg, mivel általában csak egy kis közösség tagjai fizethetnek vele. A rendszer hazai bevezetői ugyan folyamatosan fejlesztik és támogatják a felhasználás körét, de a lehetőségeik korlátozottak. Szeretnék kiterjeszteni a működési kört az adózásra vagy a hitelezésre, de ehhez törvényi módosítások is szükségesek már. Jelenleg ezek még nem állnak rendelkezésre, így minden, az állam felé irányuló befizetést magyar valutában vagyunk kötelesek teljesíteni. Kiadásaink nagy részét tehát még mindig forintban realizáljuk így a helyi pénz által hangoztatott előnyök rendkívül szűk körben valósíthatóak meg, minden egyéb esetben pedig marad a forint vagy a pénzváltás és az abból keletkező veszteség. (PSZÁF, 2006)

A Magyar Nemzeti Bank is negatívan vélekedik a sokak szemében gazdasági megváltóként aposztrofált rendszerről. Megfogalmazásuk szerint több kétely is felmerül a rendszerrel szemben (MMG, 2011 a). Az egyik legjelentősebb kritika a minőségi kialakítást érte. A helyi pénzekben alkalmazott biztonsági elemek és a kidolgozási technológia ugyanis elmarad a hazai valutáétól, ami a hamisítás kockázatát veti fel. Már pedig, ha a helyi valutát könnyebb hamisítani, mint a forintot az a csalók számára is előnyt és könnyebbséget jelenthet. A helyi pénz a magyar jogrendben utalványnak minősül és nem bankjegynek, így a hamisításon ért elkövető is jóval enyhébb büntetésre számíthat a büntetőjogi törvények értelmében. Hasonló gyanú merülhet fel, hogy mi történik a beváltott forintunkkal, és sokak a gazdaságra kifejtett jótékony hatását is megkérdőjelezzik. A külföldön már régóta működő rendszerek sem érnek el kimagasló eredményeket az

elemzők szerint és hazai környezet sem jelent jelentős potenciált, ezért sokak számára érthetetlen, hogy mégis miért szeretnék bevezetni oly sok településen.

Minden nemzeti valutára egyaránt érvényes, hogy ki van téve a globális változás hatásainak, amiből adódóan a hazai és ezzel együtt a helyi érdekek is háttérbe szorulnak. Ennek feladatát hivatott a helyi pénz ellátni, azáltal, hogy a helyi gazdaságot erősíti megnövelve a helyi bevételeket és a helyi vállalkozások forgalmát. A kritikusokkal ellentétben ezt maga a forint is ellátja, mivel az emberek jövedelmüket főként az adott városban vagy térségben költik el.

A rendszer másik megkérdőjelezhető pontja, hogy azok a termékek és szolgáltatások, amelyeket a helyi pénzen megvásárolunk egyáltalán nem biztos, hogy valóban helyiek. A mai világban nem lehet azt sem elvárni, sem pedig biztosítani, hogy minden termék előállítása helyi alapanyagokból és helyi munkaerő felhasználásával történjen. Ha pedig nem kizárólag helyi összetevőkből készült jószágot vesszük, akkor az általunk helyi pénzen vásárolt termék máris nem csak a helyi gazdaságot serkentik, hanem közvetve ugyan, de más vidékek vagy akár más országok gazdaságait.

A helyi pénz egyik fővárosának a németországi Wörglt tekinthetjük, ahol gazdasági csodaként vonult be a történelembe az általuk bevezetett helyi pénz, amely lendületbe hozta a térség gazdaságát a gazdasági világválság idején. Fő mozgatórugója és egyben különlegessége az itteni pénzhelyettesítőnek, hogy a pénz idővel veszít az értékéből, aminek célja, hogy tulajdonosait vásárlásra ösztönözze. Ezzel a lépéssel a pénz forgási sebességét kívánták megnövelni. A német jegybank által készített elemzés rámutatott arra a tényre, hogy ez rövidtávon valóban megjelenik, de hosszú távon veszteséget generál.

A helyi pénz támogatóinak egyik legmeghatározóbb érvük a bevezetés mellett, hogy a mai gazdaságban folyamatos pénzhiány van és a gazdasági szereplőknek folyósított hitelek sem elegendőek, a gazdaság megfelelő működéséhez. Ez a hiány körülbelül 4-5% (Perkovatz, 2010). A mai rendszerben ez az indok azonban nem állja meg a helyét, mivel a forgalomban lévő pénz mennyiségét a piaci folyamatok és nem a Magyar Jegybank határozza meg. A piac ingadozása alapján változik a pénzmennyiség is. A látszólagos pénzhiány a piaci szereplők bizalmatlanságából és a jelenlegi gazdasági helyzet deficitesebb állapotából adódik, amelyre nagymértékű hatást gyakorolnak a piacon jelen lévő külföldi szereplők és a globális gazdaság is. A bankok részéről kihelyezett hitelek mennyisége valóban nagymértékben csökkent az elmúlt időszakban, de ez a 2009 óta tartó recesszióra

és a sok fizetéseképtelen adósra vezethető vissza. A bankok éppen ezért szigorították feltételeiket és jóval szélesebb előzetes hitelképességi vizsgálatokat végeznek. (Te céged, 2011)

Helyi pénz hazánkban csupán 2009 óta vannak jelen, ami viszonylag rövid idő egy ilyen rendszer életében. Ennek újdonságából adódóan meg kell küzdeni a tipikus emberi bizonytalansággal, mert ha pénzről van szó ez hatványozottan jelentkezik. Ahhoz, hogy a rendszer működőképes legyen egyrészt megfelelő számú elfogadó szükséges, másrészt szükség van a másik oldalra is, hogy a felhasználók száma is rövid időn belül kellően növekedjen. De míg a fizetőképes közönség arra vár, hogy minél több elfogadó csatlakozzon, addig sok kereskedő éppen azért nem csatlakozik, mert nincs elegendő piaci potenciál felhasználói oldalon. Amíg ez a helyzet fenn áll, a rendszer veszteségesen és gazdaságtalanul működik, mivel a saját működésének a költségeit nem képes kitermelni.

Mindezek mellett kétféle hitelkockázat is megjelenik elfogadói oldalon. Az egyik kockázati faktor, hogy a kibocsátó esetlegesen csődbe megy, vagy nem jelenik meg tényleges fedezet a forgalomba hozott utalványok mögött, másik pedig a hitelintézeti csőd esetén jelentkezik, aki a letétbe helyezett pénzt kezeli, amely az utalványok fedezetét adja. Bármely eset is valósul meg, az elfogadó futhat a pénze után. (Élelmiszer, 2011)

Ahhoz, hogy akár a soproni akár más bevezetésre kerülő helyi fizetőrendszerek működőképességét biztosítani lehessen szabályozásra lenne szükség. Ma Magyarországon ez teljesen hiányzik. Nincs semmilyen jogszabály a kibocsátás feltételeiről vagy törvény, amely szabályozná a működési keretét a folyamatoknak.¹⁶ A jog semmilyen védelemben nem részesíti a felhasználókat, amely lehetőséget ad a kibocsátónak a visszaélésre. A jelenlegi rendszerben ugyanis a kibocsátó határozza meg és változtatja a jutalékok mértékét. Ezen felül a büntető törvénykönyvből is hiányoznak azok a büntetési tételek, amelyek elejét vennék az esetleges csalásoknak és visszaéléseknek. A szabályozásra akkor adódna lehetőség, ha a fizetési szolgáltatásokról szóló EU direktíva átdolgozásra kerülne a hazai viszonyoknak megfelelően.¹⁷ Helmeczi Nándor – Kóczán Gergely által készített tanulmány a következő jogszabályi hiányosságokat állapítja meg:

¹⁶ Törvény, amely említést tesz az utalványokról - 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról.

¹⁷ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on payment services in the internal market and amending Directives 97/7/EC, 2000/12/EC and 2002/65/EC -, Presidency compromise proposal Brussels, August 28. 2006.

- az utalvány törvényes fizetőeszközzé történő visszaváltásánál a visszaváltási jutalék mértékének, a kifizetés határidejének stb. változtatását korlátozó szabályok
- ezen változtatások az érintettekkel történő megismerésének szabályozása
- az utalványok tagok közötti forgalomképességének, illetve a kibocsátó általi visszaváltási határidőinek változtatására vonatkozó szabályok
- fedezet nélküli utalványok kibocsátásának tilalma
- a fedezet kezelésének módja
- az utalványt kibocsátó társaság számára egyéb tevékenységek végzésének korlátozása
- a fedezetből, jutalékból származó nyereség elosztási módja jövedelemtranszfert eredményezhet a tagok között (Helmeczi- Kóczán, 2011)

7 Helyi pénzek és tervezetek Magyarországon

7.1 Az első hazai helyi pénz: A soproni „kékfrank”

Az utóbbi évtizedekben a kis- és középvállalatok helyzete jelentősen romlott köszönhetően a globalizációs törekvéseknek valamint a multinacionális vállalatok terjeszkedésének. Ez a helyi kiskereskedelem visszaszorulását is eredményezte. Ezt a helyzetet csak tovább fokozta a pénzügyi és gazdasági válság. Ennek köszönhetően, főként az ország nyugati részében, Sopron és környékén rendkívül válságos helyzet alakult ki. E területen, a helyi, évtizedekkel korábban még a világ élvonalához tartozó ipar romokban hever. A térség gazdaságára vonatkozó általános jellemző, hogy a szolgáltatások és a munkaerőt nagymértékben kihasználó multinacionális vállalatok terjeszkednek a helyi kis- és középvállalatok kárára.

A mikro- és kisvállalkozások helyzetét továbbra rontja, hogy ebben a gazdasági helyzetben a bankok hitelkihelyezése nagymértékben csökken, ami jelentősen visszaveti ezen vállalkozásokat a piaci versenyben. A Ha-Mi Összefogunk Európai Szövetkezet alapítói felismerték ezt a helyzetet és rájöttek, hogy mivel járulhatnak hozzá a jelenlegi és jövőbeni helyi magyar gazdaságok újjászületéséhez. (HA-MI a)

A „kék frank” története egészen a „napóleoni időkig” nyúlik vissza, ugyanis abban a korban a kék frank teljesen mást jelentett.¹⁸ Ez a pénz a „jobb pénzt” jelentette. A fennmaradt történet szerint Sopronban két fajta pénzzel fizettek a francia császár fegyveresei, a rosszabb minőségű fehér frankért silány bort kaptak a katonák, míg a jó minőségű borért kék frankkal kellett fizetniük. Mára ismét beköszöntött a frank korszaka Sopronban, ahol Perkovátz Tamás vendéglátós és lokálpatrióta úttörő megoldással szeretné a térség gazdaságát megreformálni. Ennek első lépéseként megalapította a Ha-Mi Összefogunk Európai Szövetkezetet. Tagjai a soproni „kék frankot” használják egymás között. (Perkovátz, 2009) Céljuk, hogy a jelenleg a fehér frank helyét betöltő magyar forintot egy erős kék frank váltsa fel.¹⁹

¹⁸ Nem véletlen az egybeesés: Sopron megyei jogú város a kékfrankos fővárosának deklarálta magát szemben Burgenland osztrák tartománnyal, amely a kékfrankos országaként (Land der Blaufränkisch) hirdeti magát.

¹⁹ A Ha-Mi szövetkezet a „Helyi pénz a helyi gazdaság erősítésére” c. konferencián (Sopron, 2011. február 23.) elhangzottak alapján a 100 milliós kibocsátást szeretne idén elérni.

Válsághelyzetben, az összefogás, mint legnemesebb emberi érték jelent meg a hazafias szívekben. A soproni vállalkozók életében nem ez az első hazai viszonylatban élen járó szerveződés. Az embereknek mindig sikerült olyan szervezeteket létrehozni, amely a helyi gazdaságot illetve a vállalkozásokat támogatta. Ennek bizonyítéka a 160 éves kereskedelmi és iparkamara²⁰ az ipartestület²¹ vagy a MAE²² évtizedeken át sikeresen működő szervezete. Ebbe a sorba illeszthetjük be a helyi vállalkozások legújabb törekvését, melynek keretében az országban először helyi pénzt vezettek be 2009-ben. Az utalványnak minősülő „kék frank” a cafeteria rendszeren alapul, mely jelentős előnyöket biztosít használói számára. (HA-MI b)

A kezdeti sikerek a rendszer további fejlesztésére ösztönözték a vállalkozókat, amelynek eredményeként 123 soproni polgár 2009. szeptember 29.-én létrehozta a Ha-Mi-Összefogunk névvel fémjelzett európai szövetkezetet²³ (Szövetkezeti tv., 2006). A társulás legfőbb célja, hogy egyesítse a Sopron környéki helyi érdekeltségű kis-és közép vállalkozásokat. Összefogásukkal a jelenlegi nehéz globális helyzetet szeretnék megoldani helyi szinten. Ez a szövetkezet mindenfajta politikától mentes, civil kezdeményezés, amelyhez bárki csatlakozhat, aki elfogadja a szervezet alapszabályát és a részjegy megvásárlásával hozzájárul a működéshez (HA-MI c). A szövetkezet tagja, aki lehet magánszemély és vállalat is, minimum 1 maximum 40 részjegyet birtokolhat. Ennek egyenként 100 euró a költsége, amelyért cserébe egy szavazati jog jár a birtokolt részjegyek számától függetlenül. (Székely, 2010)

A bankókon megjelenő helyek és személyek mind a „kék frank” működési területének híres szülőtte valamint történelmi jelentőségű helyszíne. A hat címlet jellemzője, hogy a forint bankjegyeknél egy cm-rel kisebb a magyar törvények alapján és mindazokat a biztonsági elemeket magán viseli, mint a nemzeti valuta. Az 500-as Kékfrankon: Esterházy Pál magyar gróf és birodalmi herceg portréja és a fraknoi vár látképe rajzolódik ki. Az 1000-esen Kiraibel Pál híres botanikus és kémikus valamint a márcfalvi templom, a 2000-es utalványon Pejacsevich László horvát bán valamint Pejacsevich palota rajza kapott helyet. Az 5000-es kékfrank Lackner Kristóf híres polgármesterre emlékezik,

²⁰ Magyarországon elsőként, 1850-ben Sopronban alakult kereskedelmi és iparkamara

²¹ A Soproni Ipartestület 1892-ben jött létre

²² Magyar Agrártudományi Egyesület

²³ Az EU jogrend alapján álló, Magyarországon még kevésbé elterjedt szövetkezeti forma, amely határokon átnyúlva szervezi tevékenységét.

hátdoldalán az általa készített metszet Sopronról. A 10000-es Kékfrank: Joseph Haydn portréját jeleníti meg, túloldalán az Eszterházy család fertődi kastélya, ahol harminc éven át udvari főzeneigazgató volt a zeneszerző. Az utolsó címleten, a 20000-es kékfrankon: Liszt Ferenc a világ egyik leghíresebb romantikus zeneszerzője látható, másik oldalán a zongorista szülőháza Doborjánban. (Gondola, 2009)

Jelenleg a világ számos pontján használnak helyi fizetőeszközt, amelyek közül több ezer ismeretes és sok közülük gazdasági értelemben is beváltotta a kezdeményezés célját, elég, ha csak Wörglre vagy a WIR bankra gondolunk.²⁴ A helyi pénzek nem helyettesítik a nemzeti fizetőeszközt, mivel csak zárt közösségekben használatos, de a térség gazdasági élénkítésére alkalmas. A soproni rendszer is ezzel a célzattal született meg. Sajátossággal itt is találkozhatunk, mivel a „kék frankot” nem csupán Sopronban, de a környéki településeken, sőt egyes boltokban, Ausztriában is elfogadják. A frank is érezteti pozitív hatását és az elmúlt években a forint számára nem igazán kedvező gazdasági állapotokon igyekszik javítani (Korona rádió, 2009). A piaci szereplők ugyanis pénzhányra panaszkodnak, amely szerintük hatással van a vállalkozásokra és rajtuk keresztül pedig a vásárlókra is. Nem csak a vevői oldalon mutatkozik meg a fogyasztás csökkenése, de a kereskedők is, mint felvásárlók csökkentették a beszerzések mértékét. Ebből az „ördögi körből” pedig csak úgy lehet kimászni, ha változásokat eszközölünk a gazdaságban. A „kék frank” bevezetése pontosan ezt a problémát igyekszik megoldani, mivel kibocsátásával nő a szabad pénzmennyiség a piacon, amit a Ha-Mi szövetkezet tagjai hivatalos fizetőeszközként fogadnak el. Az utalványrendszer felhasználói és elfogadói egymás között a másik munkáját felhasználva igyekeznek kielégíteni szükségleteiket, ezzel közvetlen hatást gyakorolva a térségi gazdaságra, a forgalom növekedése által (Magyar Hírlap, 2011). Használatát tekintve nincs nagy eltérés a magyar fizetőeszközhöz képest. A forint elfogadása kötelező mindenki számára az ország határain belül, míg a soproni frank esetében ez senki számára nem kötelező. Egyetlen jelentős eltéréssel a pénzforgás ösztönzését célozza meg. Ennek értelmében a „kék frank” nem kamatozik, így nem érdemes felhalmozni sem. A helyi valutához a helyi pénzintézetben a Rajka és vidéke Takarékszövetkezetben juthatunk hozzá, és mint a képen is látszik küllemében is hasonlít a forint papír címleteihez. Mind minőségében, mind a biztonság terén megfelelően kimunkált, de kizárólag papír alapú címletek léteznek. A forinttal ellentétben itt nem

²⁴ A HA-MI Európai Szövetkezet vezetősége 2010 márciusában a helyszínen tanulmányozta a WIR Bank működését.

találkozhatunk fémpénzzel. Az utalványokhoz bárki hozzájuthat, de visszaváltás esetén 2%-os beváltási jutalékkal terheli meg a szövetkezet. Az utalványokkal történő vásárlás esetén egyes kereskedők még kedvezményeket is biztosítanak ezzel ösztönözve a rendszer terjedését és még vonzóbbá tételét. A szövetkezet működtetőinek jövőbeni szándéka, hogy a rendszert elektronikus formában történő használatra is alkalmassá tegyék.

A hazafias érzelmű soproni alapítók szerint a helyi pénz rendelkezik mindazokkal a pozitív tulajdonságokkal, amelyekkel részletesen foglalkoztunk a helyi pénz előnyeiről szóló fejezetben. Röviden tehát a helyi pénz helyettesítő élénkíti a gazdaságot és elősegíti a pénzforgás felgyorsulását. Kedvező hatást fejt ki a felhasználói közösségre, akikben erősíti az összetartozás tudatát, a lokálpatriotizmust és kedvező hatása van a turizmusra is. Turisztikai szempontból különlegességnek számít itthon a helyi pénz, ami tovább növeli a térség vonzóképességét. A Ha-Mi szervezet tagjai tehát bíznak a hazaiban, amit mi sem példáz jobban, mint, hogy a kibocsátó pénzügyintézet is 100%-os magyar tulajdonban van. Ennek egyenes következménye, hogy minden a rendszerből származó nyereség az országban marad és gazdagítja a térséget. A „kék frankban” egy kicsi múlt vegyül egybe a jelennel magyar köntösbe öltöztetve tovább gazdagítva a „hűség városának” Sopronnak az imázsát.

8. ábra: A húszezres címletű Kékfrank utalvány
(www.kekfrank.hu)

7.2 Újabb magyar helyi pénz Veszprémben!

A helyi pénz fogalmát már megismerhettük az előzőekben. Részletesen áttekintettük az elmúlt évszázad legjelentősebbnek tartott rendszereit, amelyek közül egyeseket már csak a történelem őrizz, de vannak még ma is létező pénzhelyettesítők. Bár nemzetközi viszonylatban sokan már a reneszánszukat emlegetik a helyileg kibocsátott valutáknak, de hazánkban csak most kezd igazán ismertté válni ez a fogalom (Napló, 2011 a). A soproni helyi pénz megjelenésével hazánkban is ismertté vált ez a fajta fizetőrendszer, amely mára újabb területeket készül meghódítani. Ez annak köszönhető, hogy a soproni tapasztalatok biztatóak és a sikerükön felbuzdulva már is több város jelezte, hogy készen áll hasonló rendszer felállítására és bevezetésére. Maga a kormány is támogatja a helyi pénzek elterjedését és használatát a vidékfejlesztési stratégia keretében, de térségi szempontból is politikai összefogást hoz létre.

Kezdjük a magyarországi körképet a szívünkhöz legközelebb álló kezdeményezéssel a „Balatoni koronával”, amely a tervek szerint már 2012 januárjában megérkezhet. A kezdeményezés már jóval régebben kezdetét vette, amelynek számos kiemelkedő vezetője és támogatója van, többek között Leitold László a Kinizsi Bank vezérigazgató-helyettese, aki már a soproni rendszerhez is csatlakozott a benne rejlő potenciális lehetőségek miatt. A megvalósítás érdekében létrehozott munkacsoport vezetőjének is Leitold Lászlót nevezték ki. Elindulását követően gyorsan támogatókra talált a Veszprém Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, a környező városok és önkormányzatok által, akik csatlakoztak is a majdan bevezetendő rendszerhez. A „Balatoni koronáról” így már, mint térségi pénzről beszélhetünk, amely Veszprém mellett Balatonfüreden, Balatonalmádiban, Nemesvámoson, Pápán, Várpalotán, Tihanyban és Litéren is megjelenik majd, mint fizetőeszköz (Napló, 2011 b). A városok listájában, ahol fizethetünk az új valutával, további bővülést szeretnének elérni, hogy ténylegesen a térség meghatározó gazdasági elemévé váljon néhány éven belül. Folyamatos tárgyalások folynak a vállalkozásokkal is, hogy elfogadóhellyé váljanak vagy akár tulajdonjogot vásároljanak a Zrt-ben. Az egyes címletek valamely város nevezetességeit fogják majd ábrázolni. A hat címleten megjelenik Jókai Mór arcképe és a balatonfüredi Kossuth forrás, Horváth Balázs, az Antall-kormány veszprémi származású belügyminisztere és Melocco Miklós Busznyai-szobra, a várpalotai vár és Thury György várkapitány, az erődtemplom, amely Balatonalmádi városában található és mellette Dr. Óvári Ferenc, a veszprémi vár látképe, valamint első királynénk Gizella, a Tihanyi-félsziget és I. András. Mindegyik címlet eltérő színekben - barna,

vörös, zöld, szürke, kék és lila - jelenik meg, hogy az emberek könnyebbe meg tudják különböztetni őket. A tervezésre Vagyóczky Károlyt a nemzeti valuta művészi tervezőjét kérték föl. A tervek szerint a címletek 500, 1000, 2000, 5000, 10000, 20000 névértékben kerülnek majd kibocsátásra és csak úgy, mint Sopronban 1:1 váltási aránnyal fog rendelkezni, 100 %-os fedezet mellett. Azaz, amennyiben valaki helyi pénzt vásárol a „Balatoni korona” letéti számlája csökken, de ezzel egyenes arányosságban a forint letéti számlája növekszik. Visszaváltás esetében a folyamat ellenkezőleg megy végbe. A bankjegyek további ismertetője még, hogy a magyar valután is megtalálható biztonsági elemek segítségével szeretnék biztonságossá tenni a használatát. A bankókon megjelenő számos látható és szemünk előtt rejtve maradó biztonsági elemek között megemlíthetjük a vízjelet, UV pelyheket, dombornyomást, de a speciális szín és papírhasználat is a hamisítás kockázatát igyekszik a minimálisra csökkenteni. Ezen túl fontos azt tudni, hogy a jogi szabályok értelmében ezek a fizetőeszközök méretükben nem egyezhetnek meg a forinttal. A készítettők ezért úgy határoztak, hogy míg a soproni kékfrank egy centivel kisebb, a korona egy centivel nagyobb fizikai méretekkel fog rendelkezni. (Veszprém város, 2011 b)

A kibocsátói szerepkört a Kinizsi bank vállalta föl, amely olyan előnyöket hordoz magában, hogy a kibocsátás és a visszaváltás folyamatában is jóval könnyebben elérhető, mivel helyi. A koronával megegyező értékű forint letétbe helyezést is ez a bank kezelné, mint számlavezető. A tervezési és megvalósítási szakaszban egyaránt kérték a soproni helyi valuta bevezetésének kapcsán ismertté vált Ha-Mi szövetkezet segítségét, ezen felül a helyi gazdasági élet vezető szereplőit is be kívánják vonni. A soproni példával szemben a „Balatoni korona” kibocsátásáért nem egy szövetkezet, hanem egy közös alapítású Zrt. lesz felelős, amelyben az alapítók elsőbbségi részvényeket vásárolhatnak. A vállalatípusok ezen formája ugyanis nagyobb mértékben szabályozott és törvényileg jobban behatárolt. A tervek szerint az első évben 40 millió forintnak megfelelő korona kerül kibocsátásra, amihez 50 millió forint kezdeti tőke szükséges, hogy biztosítani tudják a kezdeti kiadások és a működés fedezetét. Ezt a tőkét a Kinizsi Bank, az önkormányzatok és az iparkamara biztosítja. A bevezetés folyamata viszont már a sopronihoz hasonló módon menne végbe. Kizárólag helyben használható étkezési utalvány rendszerrel együtt akarják megvalósítani, amely anyagi stabilitást adhat az induló helyi pénzrendszernek, mivel anyagi értelemben vett profitot is képes termelni. Ha jobban megvizsgáljuk a cafeteria juttatásokat térségünkben láthatjuk, mekkora mennyiségű pénz távozik

feleslegesen az utalványokon keresztül. Az önkormányzattól kapott határozatból kiolvasható, hogy csak a hivatali dolgozóknak és közalkalmazottaknak juttatott meleg-étel utalvány értéke 295 millió forintot tesz ki. Ez körülbelül 20 millió forintnyi profitot termel annak a külföldi tulajdonú cégnek, aki a kibocsátást végzi. Ez az érték csak a legnagyobb forgalmat lebonyolító meleg étel utalványra vonatkozik, de a béren kívüli juttatások egyéb formái, az érintett több mint 3000 alkalmazott esetén, még nagyobb összeget tesznek ki. Ezt a hasznót, azonban itthon is tarthatnánk, ha a külföldi cég helyett saját cég végezné az utalványok kibocsátását. Az előállítási és kibocsátási költségek további csökkentésével pedig a profit is növelhető lenne. A feladat megvalósításához társulni kell egy a hazai piacon jelen lévő vállalattal, amely jártas a cafeteria elemek kibocsátásában. Erre kínál megoldást a Ha-Mi Összefogunk Szövetkezet, aki jelentős tapasztalattal rendelkezik ezen a téren, mert a soproni kék frank és az ahhoz kapcsolódó utalványrendszer bevezetésében is meghatározó szerepet vállalt. A szövetkezet már tett is ajánlatot, hogy a közös együttműködésben végzett végrehajtás esetén kedvezőbb jutalékok kerülnének meghatározásra. A forgalomba hozataluk így egyszerre történne és az elfogadóhelyek esetében is mindkettő elfogadását szeretnék elérni. Ezen felül a bevezetéssel kapcsolatban felmerülő költségek tovább csökkenthetőek, abban az esetben, ha bevezetésük egyszerre történik. A különbség azonban jelentős, mert míg a cafeteria rendszerbe tartozó étkezési utalványok csupán egyszer válthatók be, addig a helyi pénz folyamatos forgásra és használatra alkalmas.

Ez a két elem és az általa megvalósuló előnyök nem a gazdaság kiváltságos szereplőinél jelentkeznek, hanem mindenki részesedhet belőle, aki tagja a rendszernek. A munkavállaló esetén a változás minimális, így a saját fogyasztói szokásaiban is csak elhanyagolható változtatásokat kell végrehajtani. A munkáltató számára, azonban apró, de mégis rendkívül fontosak a bekövetkező módosulások. Egyrészt csökkennek a jutalékok, amelyeket be kell fizetnie, másrészt az egy hónap helyett csupán 10 nap múlva kifizetésre kerülnek a pénzek. A városvezetés által megfogalmazott előzetes elvárás a térségi pénzzel szemben, hogy hozzájáruljon a helyi gazdaság stabilitásának helyreállításához, fellendítéséhez. Elősegítse a gazdaság dinamizálását, elsősorban a térséget meghatározó és a helyi pénz terjedése szempontjából a legjelentősebb kis – és középvállalkozások esetében. Ők ugyanis azok az építőelemei a térségnek, akik rövid időn belül képesek hatni a gazdaságára és ezáltal a foglalkoztatottságra. Az elfogadó felhasználók három felhasználási forma közül választhatnak: ez lehet öncélú beszerzéshez, a munkavállalói

juttatáshoz, vagy olyan kötelezettségek kiegyenlítéséhez, amely az önkormányzat vagy az általa birtokolt cégek valamelyike felé történik. (Veszprém város, 2011 a)

A városvezetés a hazai és külföldi tapasztalatok alapján minden törvényes területet szeretne bevonni ahhoz, hogy a helyi pénz kibocsátását követően gyorsan ismertté váljon és teret nyerjen. Az újonnan forgalomba hozott helyi pénzhelyettesítő, így rövid időn belül megjelenne a szociális segély, jutalmak, tiszteletdíjak és egyéb juttatások kifizetésében. Az önkormányzati cégek által adódó (szemétszállítási, távfűtési és egyéb közüzemi díjak) lehetőségeket szintén szeretné kihasználni Veszprém és térsége, de a város egyik fő ütőeréről, a turizmusról sem szabad megfélekezni. A városvezetés ezért a turisztikai irodákat és a turisták által gyakran használt pénzváltókat is szeretné bevonni. Azok a helyszínek, amelyek az ide látogató turisták által a legnagyobb számú látogatottsági mutatókkal rendelkeznek, mint például városunkban a Kittenberger Kálmán Növény és Vadaspark vagy a helyi és balatoni múzeumok szintén bevonásra kerülhetnek. Ez a kör még tovább bővíthető, ha sportrendezvények, kulturális események szóba kerülnek. A lehetőségek széles tárházát mutatja, hogy a város már most számításba vette annak a lehetőségét, hogy miként lehetne úgy megváltoztatni a magyar törvényeket, hogy az adófizetés bizonyos formáit is be lehessen emelni. (VMJVK, 2011)

A helyi pénz visszaváltására is van lehetőség. A kibocsátó bank bármelyik fiókjában kaphatunk érte ismét forintot, de konverziós költséget számolnak fel érte, így az 1:1 arány elvész, mivel a kapott magyar valuta 1-2% -kal kevesebb lesz. Ez a veszteség minimális, mégis egyfajta ösztönző erőt jelent arra, hogy az elfogadók és használók legfőbb érdeke a folyamatos használatban és forgásban legyen. Ennek szükséges feltétele, hogy az elfogadóhelyek száma és területi lefedettsége a termékek és szolgáltatások minden területén megfelelő mértékű legyen. A rendszer hatékonysága akkor lesz igazán megfelelő, ha nemcsak a felhasználók és elfogadóhelyek széles köre épül ki, hanem maguk az elfogadók is felhasználóvá válnak és olyan gazdasági kapcsolatokat és partnerségeket létesítenek, amelyben kölcsönösen helyi pénzzel történik a kiegyenlítés.

9. ábra: Ötezres címletű Balatoni Korona (www.naplo-online.hu)

7.3 Rábaköz helyi „tallérja”

Ha minden a tervek szerint alakul a Rábaközben már 2011-ben újabb helyi pénz jelenik meg a magyar gazdaságban, amely immáron a második ilyen pénzhelyettesítő lesz az országban a Sopronban bevezetett „Kék frank” után. A több mint hatvanezer lelket számláló település pénzhelyettesítőjének kimunkálása a RAGIONET Aktív program keretein belül alakult ki (Kisalföld, 2010). A rendszer bevezetését csak úgy, mint Sopronban a HaMi Összefogunk Szövetkezet végzi, aki már ilyen téren jelentős tapasztalattal bír. A két fél közötti együttműködés már az előző évben megszületett, amely szerint a szervezéssel kapcsolatos feladatokat a Huflesz Mihály vezette egyesület végzi, amihez a soproni szövetkezet minden segítséget megad. A helyi valuta kibocsátását is ugyanaz a bank végzi, mint aki a „kék frank” forgalomba hozatalát ellátja. Perkovátz Tamás és a Rábaköz Vidékfejlesztési Egyesület elnöke arról is megállapodtak, hogy a helyi fizetőeszközöket egymás működési területén is elfogadják. (MMG, 2011 b)

A gazdasági célok szinte teljesen megegyeznek azokkal, melyeket más olyan térségekben fogalmaztak meg, ahol ilyen rendszer felállítását tervezik. Szeretnék stabilizálni és új lendületet adni a gazdaságnak a jelenlegi rendkívül nehéz helyzetben. A pénz forgásának élénkítésétől a helyi gazdaság megerősödését és a tőke kiáramlásának megakadályozását szeretnék elérni, amiből a helyi lakosok, vállalkozások és az önkormányzat is profitálni tud. A helyi vállalkozások megerősödése egész Kapuvár érdeke, ők adják ugyanis a gazdaság húzóerejét a térségben. A város turisztikai vonzókéességének növekedéséhez is nagyban hozzájárulhat, de az összetartozás tudat erősítésére is szolgálhat a térségben. (Metropol, 2011 b)

A „rábaközi tallér” néven forgalomba kerülő helyi pénz 6 címlet formájában kerül forgalomba csak úgy, mint más pénzhelyettesítők. Követve a 2009-ben induló soproni példát a címletek 500, 1000, 2000, 5000, 10000, 20000 értékben kerülnek kibocsátásra. A Vidékfejlesztési Egyesület már a bankjegyek külső megjelenéséről is döntött, amelynek előlő oldalán egy arckép, hátoldalára pedig egy a térségre jellemző látnivaló vagy jellegzetesség kerül. Ezek alapján, az ötszázason Jókai Mór keze nyomán híressé vált lápi ember Hany Istók és a rábaközi perec jelenik meg, az ezres címleten Kmetty György a magyar szabadságharc hőse és hőveji csipke népi motívumai lesznek láthatóak. A kétezresen a térséget felvirágoztató Berg Gusztáv és az általa építtetett kisvasút, míg az ötezresen Laky Demeter premontrei szerzetes, költő és író a hátoldalon pedig életének

színtere a csornai rendház és a Szany háromtornyú templom látképe tárul elénk. A tízezres elején Somogyváry Gyula író, újságíró, parlamenti képviselő, a hátoldalon pedig a Rábaköz szebbnél szebb népviseletei lesznek láthatóak. A húszezresen szintén a térség híres szobrásza Pátzay Pál arcképe látható, mellette a Rábaköz 1753-as térképe kerül megjelenítésre. (Metropol, 2011 a)

A készítőik a biztonságra is nagy hangsúlyt fektetnek és bár megnevezésében a helyi pénz csak utalványnak minősül, de ez valójában készpénz, ami a biztonságtechnikai elemekben is megmutatkozik. A bankjegyek beváltásánál sem térnek el a már meglévő rendszertől így a tallér és a forint 1:1-ben kerül váltásra. Az ország második helyi pénzének a tallérnak is 100%-os fedezete lesz, ami azt jelenti, hogy amíg a kapuváriak saját gazdaságukat élénkítik „tallérjaik” forgatásával, addig forintjuk a bankban kamatozik. Lesznek olyan cégek, amelyek rendelkeznek majd a joggal, hogy forintról tallérra váltsanak, és folyamatos tárgyalások folynak az elfogadóhelyekkel is, ahol fizethetnek a helyi valutával és cserébe áruhoz vagy szolgáltatáshoz jutnak. Csak úgy, mint más térségekben itt is a kezdeti időszak a legnehezebb és itt dől el, hogy van-e létjogosultsága a rendszernek. Ennek könnyítése érdekében a helyi bankót elfogadó vállalkozások néhány százalékos engedménnyel kívánják vásárlásra ösztönözni a fogyasztókat, ezáltal egy kezdő lökést adva az induláshoz. Rövid időn belül pedig állami szinten is törvények segítségével járulnak hozzá a helyi pénzrendszerekhez, amelyek bevezetése és működése még egyszerűbbé válhat. Az áfatörvény módosulásával, ugyanis adómentessé válnak azok a szolgáltatások, amelyeket együttműködő közösségen belül nyújtanak egymásnak a tagok.

7.4 Bicske saját „forintja”!

A helyi pénz kibocsátás a soproni „kék frank” sikeressége óta, úgy tűnik több városban és térségben az első helyre lépett előre. Nincs ez másként a Fejér megyei Bicske településen sem, ahol szintén hasonló terveket szövögetnek, hogy megoldást találjanak az elmúlt évek rossz gazdasági állapotára (Blog, 2008). A település lakossága csupán 11000 fő, de mégis úgy gondolják, ha elég támogató sorakozik fel a kezdeményezés mögé még egy ilyen kisszámú közösségben is pozitív választ adhat a gazdasági nehézségekre. A helyi pénz „bicskei forint” néven kerülne bevezetésre és egy szövetkezeti logikán működő, belső elszámolási rendszert alkalmazó konstrukcióban vezetnék be.

A bicskei helyi pénz, azonban az eddig megszokottakkal ellentétben nem bankjegy formában kerülne kibocsátásra, hanem elektronikus formában, mint számlapénz jelenne meg. Vezér- Szörényi László a kezdeményezés ötletgazdája ezzel a lépéssel szeretné kivédeni a Magyar Nemzeti Bank esetleges támadását, miszerint a pénzkibocsátás a jegybank kizárólagos tulajdona. Tulajdonságait tekintve, azonban nem tér el a többi hasonló tervezettől, vagyis 1:1-ben történne a helyi valuta és a forint váltása, amelynek használata és elfogadása nem lenne kötelező senki számára. (Index, 2008)

Hasonlóan a hazai és külföldi elődökhöz kamat a bicskei pénzhelyettesítő után sem járna, ezzel megakadályozva, hogy felhalmozzák azt. A célok elsősorban a helyi gazdaság javítását célozzák: gazdaság megerősödése, a helyi vállalkozások előtérbe helyezése, a számukra előnyös kereskedelmi területek felélénkítése. A gazdaságnak csak úgy lehet új lendületet adni, ha a helyi termékek és szolgáltatások fogyasztását növeljük, amivel a vállalkozások működését segítik elő a térségben. Ezek a lépések a pénzforgás felgyorsulását, növekvő bevételeket és hosszú távon új munkahelyek képződését idézik elő. A munkanélküliség csökkenése nemcsak munkavállalói szempontból előnyös, hanem az önkormányzat számára is, aki így segélykifizetés helyett adóbevételekhez jut. Később a törvényi keretek módosításával az adózás bizonyos formái szintén bekerülnének a rendszerbe.

A tervek szerint a kezdeti kibocsátás, mintegy 100 millió forint értékben történne, de arról, hogy mi adja a pénz fedezetét még nem született megállapodás. Azt mindenképp szeretnék elkerülni, hogy a magyar forinthez hasonlóan fedezet nélkül kerüljön forgalomba. A „bicskei forintnak” ezért valós fedezetet szeretnének biztosítani. Az elemzők szerint ezért nem a rendszerhez csatlakozó újabb tagok vagy az önkormányzati tartalékok kell, hogy

fedezetként szolgáljanak, hanem értékkel bíró dolgok, ami lehet akár jövőben előállított érték is. A legfőbb kérdés az ötlet kitalálója szerint, hogy a későbbi elfogadók és használók, azaz a helyi vállalkozók és lakosság lát-e benne potenciált, ami megalapozza a helyi pénz jövőjét. Az ő bizalmuk adja a rendszer központi elemét, mivel minél többen csatlakoznak és használják a helyi pénz, annál biztosabb, hogy a jövője is megalapozottá válik. Bevezetésről ugyanis csak ebben az esetben van értelme beszélni, ehhez azonban az embereket meg kell ismertetni ezzel az új gazdasági elemmel, ami hosszas előkészítést igényel.

7.5 Dél-Alföld helyi pénze!

Magyarországon amilyen hirtelen tört be a köztudatba, olyan hamar szeretné mindenki meg is valósítani saját helyi vagy térségi pénzét. Bár ma hazánkban kizárólag a soproni „kék frank”, amely ténylegesen működik, de ha minden elindult kezdeményezés ténylegesen megvalósításra kerül, akkor rövid időn belül akár fél tucat működő helyi pénzrendszer járulhat hozzá gazdaságunk megerősödéséhez.

Ehhez hasonló kezdeményezéssel, azonban már nem csak az ország nyugati részén lehet találkozni, hanem a szegényebb régiók hazafias érzelmű vezetői is lehetőséget látnak benne, ezért az Alföldön is megindult egy térségi rendszer alapjainak kimunkálása (Korona rádió, 2010). Az érdekesség, hogy csak úgy, mint a „kék frank” esetében, ez a helyi pénz kezdeményezés is határokon átnyúló lenne, mivel egyes romániai megyékben és a Vajdaság területén is bevezetnék az új fizetőeszközt. Az elnevezés is szorosan kapcsolódik a térséghez, mivel a hajdanán itt elterülő nagybecskereki vármegye Torontál nevét viselné a valuta. Ezen a területen ma Magyarország, Románia és Szerbia közösen osztozik, de a Torontál szó mind a mai napig megtalálható mindhárom nép nyelvében. A kezdeményezés elindítója Torockai László Csongrád megye önkormányzati képviselője, aki ezzel a helyi pénzzel kívánná újra összekapcsolni a magyarságot, megerősítve identitásukat és mindemellett gazdasági fejlődés útján is elindítva a térséget (Promenád). Az ország keleti területei már a nehéz gazdasági helyzet kirobbanása előtt is nagymértékben le voltak maradva a nyugati megyékhez képest, de ezt a 2008-ban kirobbant újabb válság csak tovább súlyosbította. Így nem csoda, hogy a térségben élők minden alkalmat meg ragadnának, hogy csökkentsék ezt a hátrányt.

A céljuk éppen ezért az utalványrendszer bevezetésével a gazdaság fellendítése, a helyi termelők támogatása és a térség élénkítése (Hír 24, 2011). A folyamat során megerősödnek a gazdasági kapcsolatok és megélénkül az ellátói lánc, valamint nő a fogyasztás. A térség azonban csak önmagára számíthat, kizárólag közös erőből és összefogás által lehet megvalósítani a rendszert, valamint megteremteni az induláshoz szükséges tőkét. Az előzetes feladatok megtervezése és kimunkálása érdekében a sopronihoz hasonló szövetkezet vagy non-profit szervezet felállítását szeretnék. Ez a szervezet látna el minden irányítási feladatot a tervezéstől a bevezetésig, majd biztosítaná a rendszer működését. A már működő rendszerek eredményit felhasználva a pénz teljes fedezettel kerülne kibocsátásra, amely a bankban elkülönítve kamatozna, míg a helyi

valuta forog ezzel elkerülve az infláció okozta veszteséget. A rendszer sikeres bevezetése esetén később az Alföld újabb területeit is szeretnék bevonni, hogy a terület újra versenyképes legyen.

7.6 Újabb „korona” a mosoni térségben!

A helyi pénz kezdeményezések sora folyamatosan bővül, azóta, hogy hazánk néhány újtó gondolkodója meglátta benne a lehetőséget, amely választ adhat a nehéz sorban lévő gazdaság kérdéseire. A 2009-es évtől kezdve sorra újabb és újabb térségek jelzik a szándékot, miszerint maguk is szeretnék helyi fizetőrendszert bevezetni. A tények közé tartozik azonban az is, hogy mindezek ellenére mindmáig csak a soproni rendszer működik. A helyi pénz eredményességét tekintve megoszlanak a vélemények és támogató éppúgy akad, mint ellenző, de megvalósítói rendületlenül kitartanak amellett, hogy a soproni „kék frank” sikere töretlen. Ezen alapokra építkezve az úttörő Ha-Mi Összefogunk Szövetkezet rendre támogatja azokat a kezdeményezéseket, amely helyi pénz bevezetését szeretné elérni az ország valamely területén.

Tervek pedig akadnak szép számmal, csak úgy, mint Mosonmagyaróvár térségében, ahol a „mosoni korona” névvel fémjelzett helyi valuta kibocsátását tűzték ki célul. A pénzhelyettesítőt kezdetben a 26 településből álló és 60000 lakossal rendelkező térségben vezetnék be kísérleti céllal. Abban az esetben pedig, ha a rendszer működése sikeres lenne, és az emberek támogatnák, további területeket is bevonnának a felhasználási és elfogadói körbe. (Pénzvilág, 2011)

A rendszerrel szembeni elvárások nem csupán gazdaságiak, hanem a térség és a helyi lakosság területi kötődésének a megerősítése, a kapcsolatok számának és minőségének növelése, az összetartozás tudat megteremtése (Oxygen Media, 2011) Nem szabad azonban megfeledkezni a gazdasági érdekekről sem, amit egy ilyen rendszer adhat. A helyi vállalkozások számának növelése, bevételeik és vásárlók számának a növekedése, termelői kör megerősödése, ezáltal pedig a gazdaság megerősítése és fejlődése. Ez hosszú távon növeli a lakosság, a vállalkozók és magának a térségnek a bevételeit, a helyben maradó haszon növekedésével és a kiáramlás csökkenésével.

A kérdés az, hogy az utalványrendszer bevezetése milyen formában történjen, vagyis a papíralapú vagy az elektronikus megoldást fogadnák-e el könnyebben az emberek. Mint minden esetben a kulcsa az egész folyamatnak, hogy azok, akiknek szánják, és akik sikerre vihetnék a „mosoni koronát” támogatják-e a rendszert vagy csak elképzelés marad, ami rövid időn belül elvész a homályba.

7.7 Pécsi korona

A helyi pénz ötlete nem számít újdonságnak, főleg ha sorra vesszük, hogy a Rábaközben, a mosoni térségben vagy a Balaton környékén is kacérkodnak a bevezetés gondolatával. De kizárólag Sopron mondhatja el magáról, hogy már bevezetésre került az úgynevezett kékfrank.

Egy parlamenti párt frakciója ősszel terjesztette elő javaslatait, amely hasonló rendszer bevezetését szorgalmazná Baranya megyében. A fizetőeszköz „pécsi korona” néven kerülne forgalomba a térségben. A tervezett rendszert a magyar valutával párhuzamosan kívánják működtetni, de az utalványrendszer segítségével helyi szempontból rendkívül értékes gazdasági előnyökre lehet szert tenni (Magyar Hírlap, 2011 b). A kidolgozáshoz viszont megfelelő előkészület és tanulmány kell, amely alátámasztja a rendszer szükségességét.

A pénzhelyettesítő bevezetésével sokat nyerne a térség, az a pénz, amely eddig forint formában került elköltésre és sokszor távozott is a térségből, a helyi pénz által helyben maradna és gazdagítaná a megyét. Miközben pedig a „korona” forog, a megegyező mennyiségű forint a bankban kamatot termel. A bevezetés formája még kérdéses, vannak, akik a papír bankókat támogatják, mások a kártyás rendszer bevezetését tartanák a legjobb megoldásnak, amelynek segítségével forintátutalást is lehetne végezni.

A helyi pénz bevezetésének azonban van egy fontos kritériuma, a kezdeményezés mögé támogatókat kell találni. Vállalkozó szellemű kereskedők, vásárlók valamint egy pénzügyintézet is kell, hogy megvalósulhasson a helyi pénzrendszer (Baranya, 2011) Ennek érdekében tárgyalnak a kezdeményezők a pécsi önkormányzattal és az OTP bankkal is. Ők ugyanis hisznek abban, hogy a helyi pénz bevezetése megoldást nyújtana az egyik legfontosabb problémára, csökkenteni tudnák a több mint négy milliárd forintos megyei önkormányzati adósságot és újra munkát adnának azoknak a dolgozóknak, akik az átszervezések miatt kényszerültek távozni (Pécsi újság, 2011) Az utalványtól jelentős gazdasági előrelépéseket várnak, amely által a pénzügyintézeti haszon a régióban marad. A „koronát” használó helyi vállalkozók kedvezményeket biztosíthatnak, ezzel is növelve az új és visszatérő vásárlók számát valamint helyi gazdasági körforgást. Elsődleges cél, hogy mind a termelők, értékesítők és az állami intézmények a helyben megtermelt javakat helyben fektessék be.

A térséget tekintve sem egyértelmű a támogatottság mindenki részéről. Vannak, akik nem hisznek a rendszer sikerében. Horváth Zoltán megyei elnök véleménye, hogy a helyi pénz kedvezőleg hathat a térség gazdaságára, de az önkormányzatnak semmilyen előnye nem származna belőle. Pávkovics Gábor bizottsági elnök is hasonló álláspontot képvisel, mert szerinte a rendszerből származó haszon nem maradna a megyében. Vezér-Szörényi László, aki a bicskei kezdeményezésben is részt vállalt, rámutatott, hogy az önkormányzatnak is származhat közvetlen haszna a működésből, ha a bankkal megkötött szerződések ezeket tartalmazzák. Barkó Béla úgy vélekedik, hogy mindezek alapján az önkormányzatok nagyobb bevételhez jutnak, amely által intézményeket is visszavehetnek a megyétől.

7.8 Bogyiszlói tallér

10. ábra: Bogyiszlói tallér (<http://www.numismatics.hu/hirek/elkeszult-a-bogyiszlói-taller/>)

A helyi pénzek egy sajátos formájával is találkozhatunk Magyarország egy kis eldugott szegletében. Már maga a kezdeményezés is eltér a többi helyi pénznek nevezett pénzhelyettesítőtől, ugyanis nem a helyi gazdaságot kívánja megváltani, hanem kizárólag egy céllal jött létre. A Bogyiszlói tallérral a vásárlás nem lehetséges, és az átváltás is csak egyirányú, azaz forintért „tallért” vásárolhatunk. A vásárlásra kizárólag a helyi üzletekben van lehetőség, amelynek költsége 1500 forintot tesz ki (Numitics, 2011). A kifizetett összegnek azonban csak harmada kerül a mesteremberhez, a kétharmad a kezdeményezés céljának megvalósítására fordítódik. A kicsiny település, ugyanis azért vezette be ideiglenesen a „bogyiszlói tallért”, hogy megvalósíthassák augusztus 20-án a Szent István szobor felállítását a katolikus templom előtti téren (Korona rádió, 2011). A helyi önkormányzatnak és az egyháznak, azonban nem állt rendelkezésére elegendő forrás, ezért gondolták, hogy a helyi lakosságot is bevonják. A polgármester javaslata alapján, hogy az emberek kapjanak is valami kis emléket a adományaikért cserébe, elkészítésre került Bogyiszló helyi pénze. A bronzból készült szuvenír Madarász Károly öntömester keze munkája, amely egyik oldalán Szent Istvánt ábrázolja, a hátoldalon pedig a Tolna megyei falu nevezetességei láthatóak. A több száz darab egyikének a megvásárlásával mindenki kivehette a részét abból, hogy Bogyiszlónak új szobra legyen.

8 Kérdőíves kutatás

8.1 A kutatás célja

Kutatásunk megkezdése előtt, meghatároztuk azokat a célokat, amelyeket kutatásunk folyamán el akarunk érni.

- A térségben élők informáltságának a mérése a bevezetni kívánt utalványrendszerről.
- A lakosság nyitottságának a feltérképezése pénzhelyettesítő eszköz bevezetésére és használatára.
- A lakosság vélekedése a helyi pénz gazdaságra gyakorolt pozitív és negatív hatásairól.
- Azoknak a területeknek a felkutatása, amelyeken szívesen alkalmaznák a helyi pénzt.

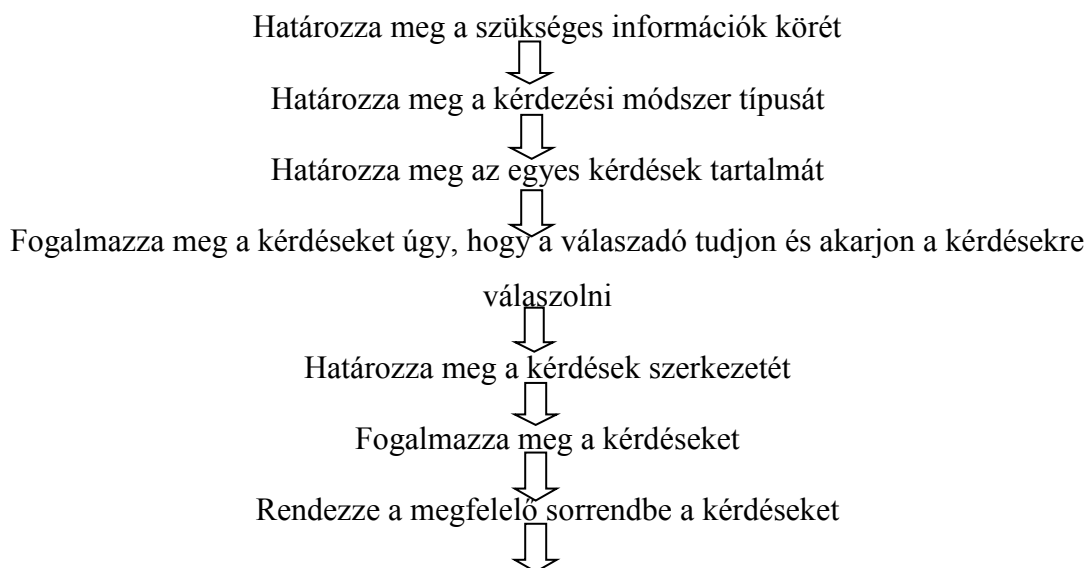
8.2 Kutatás módszertana

Az általunk kiválasztott módszer a feltáró kutatás. „A feltáró kutatást olyan esetekben használják, amikor szükséges a probléma pontos meghatározása, vagy azonosítani kell a lehetséges intézkedéseket. Szükséges lehet akkor, ha még nagyobb betekintés kell az adott problémába, mielőtt az álláspontunkat kialakítjuk.” *„Amint egy új ötletet, vagy, érdekes dolgot felfedeznek, feltárást annak az irányába folytatják tovább. Ezt addig követik, amíg lehetőségeit teljesen ki nem aknázzák, vagy egy másik irányvonalat nem találnak. Emiatt a kutatás fókusza folyamatosan változhat, ahogy egyre újabb és újabb szempontokat fedeznek fel.”* (Naresh K. Malhotra [2008] 129. o.) Esetünkben a külföldi felhasználási ismeretek, iránymutatást adnak a helyi felhasználásra.

A kutatást két fő részre bontottuk, az első egy feltáró kvalitatív kutatás, amely a külföldi tapasztalatok megismerésére irányul, szekunder adatok segítségével, valamint egy kvantitatív kutatás, amelyet kérdőíves formában valósítottunk meg. A kvalitatív és a kvantitatív kutatások egymást kiegészítik.

A kvalitatív kutatás szolgált a probléma meghatározására, hipotézisek felállítására, fontosabb változók és kapcsolatok meghatározására, a probléma megközelítéséhez áttekintés szerzésére, a további kutatások számára prioritások meghatározására. A külföldi tapasztalatokból kiindulva vizsgáltuk meg a helyi pénz lehetséges felhasználásának területeit. Kiinduló pontja volt a kvantitatív kutatásunknak.

Az általunk kiválasztott kutatási módszer az online kérdőíves elektronikus és a postai úton történő megkérdezés volt. Elsőként ismerkedjünk meg a kérdőív fogalmával: „A kérdőív, amelyet nevezhetünk ütemtervnek, interjú adatlapnak, vagy mérő eszköznek is, előre meghatározott kérdések formalizált halmaza, a válaszadóktól történő információ gyűjtés céljából. Az adatgyűjtés strukturált módszere, amely olyan írásban vagy szóban feltett kérdések sorozatából áll, amelyekre a válaszadók válaszolnak.” (Naresh K. Malhotra 361.o.) A kérdőíves kutatási forma régóta elfogadott és használt módja az információszerzésnek. A kérdések segítségével betekintést nyerhetünk a válaszadók informáltságába, ismereteibe, magatartásukba és motivációikba. A kérdőív-szerkesztési tevékenységnek 3 fő célja van. Elsőként az általunk megszerezni kívánt információt előzetesen megfogalmazott kérdések formájában kell rendezni, amelyre a megkérdezetteknek minél nagyobb százaléka tud és hajlandó is választ adni. A kérdések kialakításánál, azonban rendkívüli mód ügyelni kell arra, hogy egyrészt a válaszoló képes legyen a kérdések megválaszolására, másrészt a számunkra szükséges információt is kinyerjük a kérdőív segítségével. Másodsorban fontos, hogy a kérdőív motiválja, inspirálja és ösztönözze a válaszolót a válaszadásban és tevékenységével hozzájáruljon a felmérés sikerességéhez. Harmadik fontos tény, hogy minimumra kell csökkenteni a válaszadásból keletkező hibákat a kitöltött kérdőívben. Ilyen hibák adódhatnak pontatlan vagy nem megfelelő válaszokból, nem megfelelő értelmezésből. A hiba okozója azonban nem csak a válaszadó lehet, hanem a kérdőív is tartalmazhat hibákat, ami félrevezető vagy félreérthető lehet. Vizsgáljuk meg a kérdőív szerkesztésének folyamatát egy folyamatábra segítségével (Naresh K. Malhotra- Marketingkutatás):

Határozza meg a kérdőív formáját és külalakját

Készítse el a kérdőívet

Kipróbálás során szűrje ki a hibákat

A kérdőívek szerkezeti jellemzője, hogy formálisak és a kérdések meghatározott sorrendet követnek. Ez a módszer számos előnnyel rendelkezik. Többek között egyszerű és az adatszolgáltatás megbízható, mivel a megkérdezettek az előre kidolgozott kérdésekre meghatározott válaszminták közül választhatnak. Ez által csökken a kérdező behatása, főleg ha nem személyes kérdezési formát választjuk, valamint az adatok feldolgozása és elemzése is könnyebbé válik. Hátrányként említhető, hogy sokszor kicsi a válaszadási hajlandóság és a válaszadók maguk sem szívesen osztanak meg személyes információkat. A kérdőív kialakításában nehézséget jelenthet, hogy a kérdések megfogalmazása megfelelő és a felépítése következetes legyen. Előnyös, ha elsősorban zárt kérdéseket alkalmazunk, ez ugyanis megkönnyíti a válaszadást. A nyitott kérdésekkel szemben az emberek elutasítóbbak és megnehezíti a kérdőív feldolgozását is. A kérdőíves megkérdezés 4 formája ismert, amelyek közül a jelen kutatásban a postai úton történő megkérdezést és az online formára esett a választás.

Az online módszer előnye, hogy gyors és alacsonyak a költségei. Az anonimitás miatt nem a társadalmi elvárásoknak megfelelő, hanem saját vélemény tükröződik a válaszokban. Nincs kérdezőbiztosi torzítás, emellett változatos, valamint kényes kérdések is feltehetőek. A kérdőívben programozhatóak az ugratások, ugrási pontok, megjelölhetőek a logikai ellenőrző pontok. Hátrányként jelenhet meg, hogy alacsony az adatgyűjtés környezetének kontrollja. (Kotler - Keller - Brady - Goodman - Hansen: Marketing management [2009])

A postai úton történő megkérdezés előnye, hogy nagyszámú sokaság esetén jól alkalmazható és semmilyen kapcsolat nincs a két fél között, ebből adódik, hogy a kérdezőbiztos nem befolyásolja a megkérdezettet. A módszer hátránya hogy nem lehet tudni ki töltötte ki a kérdőívet és sok esetben nem is történik meg a válaszadás, mert az egyén nem érdeklődik a téma iránt vagy nincs motivációja. Általánosan elfogadott tény, hogy a postai megkérdezésnél a kontroll szintje alacsony.

Az általunk kiválasztott célsokaság Veszprém és térségének lakói, ahol a tervek szerint a közeljövőben a „Balatoni korona” elnevezésű pénzhelyettesítő fizetőeszköz bevezetésre kerül. A hólabda-mintavételt, valamint a tudatos kiválasztást kombináltuk a kérdőív alanyainak kiválasztásakor. A kérdőíveket azokon a fórumokon publikáltuk, amelyeket a

Veszprém és vonzáskörzetében élők rendszeresen látogatnak, olvasnak. Ezek egyrészt Veszprém város önkormányzatával közösen együttműködve a legnagyobb számban megjelenő helyi hetilap, valamint Veszprém város hivatalos weboldala és közösségi oldalak. Az interjúalanyokhoz felhívásban fordultunk, hogy személyes ismertségi körükben is népszerűsítsék a kérdőív mindkét formáját. Ezek alapján a kérdőív nemcsak Veszprémben, hanem több, a majdan bevezető városba is eljutott. Bár a kutatás átlépte az előzetesen meghatározott célterületet, azonban a minta reprezentativitása biztosítható, mivel a megkérdezetteknek külön pontban kellett feltüntetniük lakhelyük irányítószámát.

8.3 A kérdőív elemzése, kutatási eredmények²⁵

A kérdőív kérdései

A kérdőív összesen 30, a témához kapcsolódó kérdést tartalmaz. A kérdőívet az alábbi kérdéscsoportokra bontottuk:

- 1-3-ig helyi pénzzel kapcsolatos ismeretekre vonatkozik
- 4-7-ig helyi pénz bevezetésének a támogatottságára vonatkozó kérdések
- 8-15-ig a helyi pénzben igénybe vehető termékek és szolgáltatások köre
- 16-23-ig helyi pénz hatása gazdasági szereplőkre
- 24-26-ig a helyi lakosok nyitottságára vonatkozó kérdések
- 27-30ig kitöltők statisztikai adatai

A kérdőív a mellékletben található. A kérdőív kérdései között megtalálhatóak az egyszeres választást igénylő, a többszörös választást igénylő, nyitott szöveges kérdések valamint Likert-skála.

A kérdőívet a közzététel előtt 17 fős mintán teszteltük. A próba kérdőív célja az volt, hogy a végleges kérdőív mindenki számára közérthető legyen. Az esetleges tartalmi, logikai, formai illetve helytelen megfogalmazásból eredő hibák időben feltárhatóak és javíthatóak legyenek. Ennek érdekében az alanyokat megkértük, hogy észrevételeiket és az esetlegesen felmerülő kérdéseiket jelezzék. Az így kapott válaszok figyelembe vételével a kérdéseket és a válaszokat is pontosítottuk valamint egyértelműen definiáltuk.

A végleges kérdőívet 200 fő töltötte ki, ebből 109 férfi és 91 nő, a válaszadók átlagéletkora 40,4 év. A hólabda hatás érvényesült, így a kitöltői létszám jelentősnek

²⁵ <http://www.kerdoivem.hu/kerdoiv/467893799/>

tekinthető. A kérdőív közzététele és az eredmények mentése között 1 hónap állt rendelkezésre, azonban a kérdőív kitöltésére a Veszprém város önkormányzatával kötött megegyezés alapján továbbra is lehetőség van további adatgyűjtés céljából. Az elemzés előtt a válaszok áttekintésre kerültek és adattisztítást végeztünk annak érdekében, hogy kiszűrjük a kérdőív megválaszolása szempontjából komolytalan válaszadókat. Az adattisztítást követően 16 válaszadót zártunk ki a mintából.

8.4 Kérdőív elemzése:

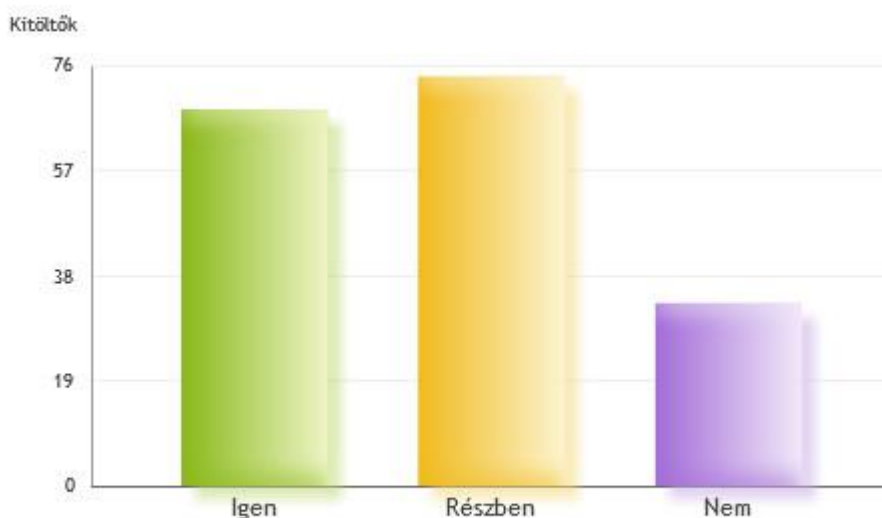
A kérdőív első kérdése arra vonatkozott, hogy a válaszadók hallottak-e már a helyi pénzről, a kitöltők 87,5 %-a találkozott már a helyi pénz fogalmával.

1. Diagram: Honnan értesült a helyi pénz kezdeményezésről

A következő kérdésünkben azt vizsgáltuk, hogy milyen csatornákon értesültek a kezdeményezésről.

Figyelemmel kíséri-e a helyi pénzzel kapcsolatos sajtómegjelenéseket?

2. Diagram: Figyelemmel kíséri-e a helyi pénzzel kapcsolatos sajtómegjelenéseket

A diagramról leolvashatjuk, hogy a megkérdezettek legnagyobb része az újság, internet vagy az ismerősökön keresztül jutott el az információ. Az „egyéb válaszlehetőségben” kértük a kitöltőket, hogy nevezzék meg, hogy az alábbiakon kívül még hol hallottak a helyi pénzről. A beérkezett válaszok széles skálát ölelnek föl, amelyben megtalálható a rádió, az egyetem, a témával kapcsolatos szakirodalom valamint előadás, de volt, aki saját kutatást is végzett már a témában, vagy a Magyarok Szövetsége által rendezett vásáron értesült a helyi pénz helyettesítő rendszer terveiről.

Kérdőívünkben kiderül, hogy a válaszolók 81,2%-a valamilyen mértékben figyelemmel kíséri a témával kapcsolatos híreket és sajtó megjelenéseket. Pozitív jövőképre enged következtetni, hogy a szűrelen átesett válaszolók csaknem 39%-a folyamatosan követi a helyi pénzről megjelent tudósításokat és több mint 42% nyitott az új rendszer irányában.

Kutatás(n)kban megvizsgáltuk, hogy az emberek hasznosnak ítélik-e meg a város kezdeményezését. Az eldöntendő kérdésre a válaszadók 75,8%-a igennel válaszolt, míg kevesebb mint $\frac{1}{4}$ -ük adott nemleges választ. A kérdőívbe 4 olyan kérdés került, amelyben nyíltan is kíváncsiak voltunk a megkérdezettek véleményére. A hasznosság megítélésében a két tábor jól elkülöníthető. A támogatói oldal nagyban hangsúlyozta, hogy a helyi pénz rendszer gazdaságilag és ideológiailag is hasznos. Előnyös lenne a kereskedők, fogyasztók és a város számára is, mert a helyi pénz forgási sebessége

nagyobb, mint a forinté. A kibocsátó települések ezáltal tudják finanszírozni a saját kiadásait, fejleszthetik az infrastruktúrát. Sokan látják benne azt a pozitívumot, mi szerint erősíti a helyi kkv-kat, a pénzt helyben tartja miközben a régió fejlődését is támogatja és növeli a helyi adóbevételeket, mert a multinacionális cégek helyett a helyi vállalkozásokhoz kerül a pénz, ami így a város bevételeit növeli. Azáltal, hogy a pénz ténylegesen a helyi gazdaságba kerül visszaforgatásra, fejlődést és munkahelyteremtést idéz elő. Továbbá oldja a gazdaság külföldtől való függését és függetlenedést jelent a valutaspekulációkkal szemben is. A duális pénzrendszer kiépítése szükséges előfeltétele a gazdaság függetlenségének, a pénzügyi korlátok és a várható további válságok kivédése érdekében. Támogatói oldal nyomós érve, hogy az elfogadó helyek bizonyos kedvezményeket biztosítanak a helyi pénzzel fizetők részére. A kibocsátó települések számára jelentős potenciált hordoz városmarketing szempontból, mivel a turizmus további fellendítését idézheti elő. A lakosság saját maga motiválójává válik, ha érzékeli, hogy a helyi pénz rendszer segítségével a helyi lakókörnyezetük is hatékonyabban fejlődik.

Sokan vélekednek úgy, hogy nem csak gazdasági, de társadalmi vonatkozásában is sok előnyt hordoz, mint például szorosabbá fűzné az itt élők kapcsolatát, erősítené az összetartozás érzetét, melyre a magyarságnak igen nagy szüksége van. Erősíti a helyben lakó emberek lokálpatriotizmusát, összefogásra ösztönzi a lakosságot és jelentős a közösség formáló értéke. A társadalmi elfogadottságot számos külföldi példa, valamint a soproni példa sikerei is alátámasztják.

A válaszadók egy része azonban nem támogatja a rendszer bevezetését, és az azzal szemben felmerülő kételyeket és negatívumokat hangsúlyozza. Sokak szerint rendkívül költséges az utalványrendszer bevezetése és fenntartása is. A kritikusi oldalon azok a hangok erősödnek fel, akik a bankok újabb saját pénzszerzési fogásának tartják. Véleményük szerint az utalványként működő eszköz csak bankoknak hoz hasznot, egyrészt a nála fedezetként lekötött tőke, másrészt a nála eszközökhöz kapcsolódó díjak révén. Felesleges kiadásokba kényszeríti a gazdasági szereplőket. Ezeket a költségeket pedig a használóknak kell megfizetni. Ezen túl számos kockázatot is magában hordoz, hiszen a legkisebb pénzügyi bizalomvesztés is hatványozottan jelentkezhet az eszköz használóinál. Szerintük az előnyök nem egyértelműek, a rendszer veszélyei viszont tisztán és világosan láthatóak. Egyesek véleménye szerint az emberi jogokat is korlátozza azáltal, hogy szabályozza a pénz elköltésének lehetőségeit. Jelentős a pénzhamisításnak a veszélye, és a rendszer költségei nincsenek arányban az elérhető haszonnal. Bonyolultabb

kétféle pénzt használni, mint egyfélét. A negatívan vélekedők szerint egyértelmű, hogy az így vásárolt termékek drágábbak lesznek, mivel a beváltási költségek ráakódnak az árra.

Az előző kérdéshez szorosan kapcsolódik, hogy az emberek támogatják-e a helyi pénz bevezetését. Az eredmények is hasonló képet mutatnak a rendszer hasznosságának megítélésében. Csak úgy, mint az előző kérdésben az emberek csaknem 75%-a „igen-nel” válaszolt, azonban itt is kíváncsiak voltunk az emberi motivációkra. A helyi pénz pártfogói szerint kisebb közösségeken belüli, regionális pénzrendszerekre lenne szükség, hogy a piactól független, önellátó közösségek alakuljanak ki, amelyek belső célra, önmaguknak képesek megtermelni mindent, így függetlenedhet az adott régió a makrogazdasági környezettől. Gazdasági élénkítő hatása abból adódik, hogy a helyi pénz csak az adott régióban használható. A helyi pénz helyettesítőt helyi kereskedőknél és szolgáltatóknál lehet elkölteni így közvetlen minden elköltött balatoni koronával Veszprémet illetve a régiót lehet erősíteni. Szükséges egy-egy kistérség számára a monetáris függetlenség és a helyi gazdaság fejlődésének biztosítása. Olyan fejlődés irányába mutat, ami kereskedelmi és turisztikai forgalom növekedését egyaránt előidéz. A helyi fogyasztást összeköti a helyi termeléssel, ezáltal a helyi forrásokat nem vonja el. Sok támogató azzal érvel, hogy minden olyan eszközt meg kell ragadni, amivel a jelenlegi gazdasági helyzet közepette is vonzóbbá lehet tenni a kkv-k életét. Társadalmi hatás itt is megjelenik a véleményekben miszerint a rendszer bevezetése minden helyi polgár érdeke. A helyi pénz használatával a helybeliek egymást is támogathatják, kialakulhatna egy összetartóbb szellemű közösség. Még több munkahely lenne, ezáltal még élhetőbb lenne a város. Olyan városban élni, ahol jó az ellátás mind gazdaságilag mind a városvezetési feladatokat tekintve nagyon is kívánatos. Igen is fontos az emberek számára, hogy helyben megtermelt árukat vásároljanak úgy, hogy tudják, a pénz, amit érte fizettek itt marad, és itt szolgálja az emberek megélhetését.

A negatív ellenvélemények a támogatás kérdésében is a költség oldalt emelték ki, mint legjelentősebb érv a rendszer bevezetésével szemben, miszerint a bevezetés technikai és marketing költsége valamint a rendszerrel szemben fennálló veszélyek is túl magasak a realizálható haszonhoz képest. Szerintük ez csak felesleges pénzkidobás, amelyre a gazdaság egyéb területein sokkal nagyobb szükség lenne. További negatívumként említik, hogy az amúgy is válságban lévő gazdaságot nem kell tovább bonyolítani újabb pénzek bevezetésével.

Mely cafeteria elemeket igényelné helyi pénzben?

3. Diagram: Mely cafeteria elemeket igényelné helyi pénzben

Kérdőívünkben megkérdeztük, hogy a válaszadók támogatnák-e a cafeteria elemek beemelését a helyi pénzrendszerbe. Ezen kérdésünkkel kapcsolatban már jóval inkább megoszlanak a vélemények. Az emberek csupán 58%-a támogatja, hogy a béren kívüli juttatását balatoni koronában kapja, 42%-uk azonban elzárkózik ettől. A kezdeményezés támogatói azt hangsúlyozzák, hogy a jelenleg Magyarországon működő cafeteria utalványokat kibocsátó cégek mind külföldi tulajdonban vannak, így az utalványok beváltásán keletkező profit mind az ő zsebükből vándorol, ami elhagyja az országot. Ezzel szemben a helyi pénzben folyósított cafeteria juttatás igazolhatóan a helyi gazdasági szereplőkön mozogna, így a profit is a térséget szolgálná. Ez a lehetőség továbbá kibővítené a felhasználási lehetőségeket, ha helyi pénzben kerül kifizetésre a cafeteria akkor bármely helyi termékre vagy szolgáltatásra beváltható. A vélemények arra is rávilágítanak, hogy a helyi pénz rendszerbe már azzal is jelentős összeg kerülne be, ha a jelenlegi utalványok beemelésre kerülnének, anélkül, hogy az emberek tényleges fizetésükhöz nyúlnának. A rendszer e formája mindenkit a helyi fogyasztásra ösztönöz, így a helyi vállalkozók, termelők részesülnek a vásárlás utáni bevétel hasznából. A cafeteria összekapcsolása a helyi pénzzel tovább erősítené annak terjedését és az elfogadó helyek körét. Vannak a válaszadók között néhányan, akik csak abban az esetben erősítenék a támogatók körét, ha az új rendszerben kapott béren kívüli juttatás felhasználási lehetőségei továbbra is megmaradnának vagy még szélesebb lehetőségeket ölelnének fel.

A kérdésre „Nemmel” válaszolók egyrészt azzal érvelnek, hogy a cafeteria csak kevesek kiváltsága, ami így nem alkalmas a gazdaság beindítására, másrészt az ő elgondolásuk szerint a két rendszer szimbiózisa esetén éppen hogy csökkenne a felhasználhatóság köre, amely által az emberek fizetésének e hányada ide lenne kötve és nem költhetné el az ország más térségében.

Az előző kérdésre alapozva kíváncsiak voltunk, hogy mely cafeteria elemeket igényelnék az emberek helyi pénzben. A statisztikák rámutattak, hogy leginkább azon elemek beemelését támogatják a rendszerbe, amelyeket a jelenlegi formában is a legtöbben használnak. Ezek alapján a válaszadók csak nem 30%-a igényelné helyi pénzben a meleg étel utalványát, kis mértékben lemaradva követi a hideg étel utalvány 23,5%-al. A többi 45% megoszlik az üdülési csekk, iskolai támogatás valamint az egyéb elemek között helyet kapó internet hozzájárulás, bérlet hozzájárulás és egészségpénztári hozzájárulások között.

A kérdőív következő kérdésében azt mértük fel, támogatják-e, hogy a szolgáltatásokat helyi pénzben egyenlítsék ki a rendszer használói. A kapott adatok alapján a megkérdezettek 70%-a támogatja a felvetést és csak 30%-uk viszonyul negatívan a kezdeményezéshez. A támogatói oldal véleménye az, hogy a szolgáltatások fejlesztésére ugyan akkora hangsúlyt kell fordítani, mint a kereskedelemre. Másrészt a szolgáltatás területén dolgozó vállalkozó a megkeresett helyi pénzt helyi termékek megvásárlására tudja költeni. Ez jót tenne a helyi szolgáltatók forgalmának, amely minőségi szolgáltatást és a helyi gazdasági szereplők megerősödését eredményezné. Több olyan szolgáltatást tkerül megemlítsre, ahol ki lehetne váltani a forint fizetést balatoni koronával. Így például a helyi közüzemi díjak, mint a víz, gáz, szemétszállítás díjai és csatornadíj, parkolási díj. Többen olyan szolgáltatások integrálását is szívesen látnák a rendszerben mint a mozi, színház, múzeumok, állatkert, balatoni strandok, városi uszoda és más egyéb turisztikai szempontból is jelentős rendezvény, többek között a Veszprém Feszt, Utca Zene Fesztivál vagy a borhetek eseményeire gondolva. Csak úgy, mint a termékek és cafeteria kérdésében sok kételkedőt csak akkor lehetne meggyőzni a rendszer létjogosultságáról, ha az a szolgáltatásokat is teljes körűen lefedné.

A negatív hangok ebben az esetben is azzal érvelnek, hogy mivel a helyi pénz elfogadására a vállalkozások nem kötelezhetőek csak a saját pénzfelhasználási lehetőségeiket korlátozzák azzal, hogy helyi pénzt tartanak. A jelenlegi gazdasági

állapotokat pedig csak tovább bonyolítaná egy helyi pénzrendszer. E helyett inkább a gazdasági folyamatokat egyszerűsíteni kellene szerintük.

4. Diagram: Milyen típusú boltokat és szolgáltatásokat látna szívesen a helyi fizetőrendszerben

Megvizsgáltuk, hogy mely boltok és szolgáltatások körében alkalmaznák a helyi fizetőeszközt. A válaszok viszonylag egyenletesen oszlottak meg a választási lehetőségek között. Így az élelmiszer boltok, a piac, a vendéglátási egységek, a kisiparosok és a helyi közlekedésben is a válaszadók több mint fele alkalmazná a koronával történő fizetést. Az egyéb rovatban ezek mellett itt is többen megemlítették a helyi adókat és közüzemi szolgáltatásokat, szórakozási egységeket és östermelőket valamint segélyek és egyéb közszolgáltatások díjait.

Ahogy az már a szolgáltatások beemelésével kapcsolatos kérdésben kiderült a válaszadók jelentős része hozzájárulna, hogy a város részére fizetett helyi adókat és a város által üzemeltetett közüzemi szolgáltatók díjait is fizetnék helyi pénzben. A közvetlenül erre irányuló zárt kérdésünkre az összes válasz több mint 2/3-a támogatta az ilyen célú kezdeményezést és csak 33%-uk adott „Nemleges” választ.

A mai gazdasági viták egyik legkiemelkedőbb kérdésköre a magyar polgárok hitelezési problémái, amelyre már többféle megoldási javaslat is született a kormány részéről, de a helyi pénzrendszer újabb lehetőséget nyitna meg ezen a téren is. Talán az elmúlt idők viharos helyzete miatt adódik, hogy az embereknek alig fele, azaz 50,2%-a támogatja azt a felvetést, hogy akár felvett hitelét is balatoni koronában fizesse. Ebben az esetben teljes mértékben kizárhatóak lennének a külföldi bankok, amelyek pontosan a hitel visszafizetési

problémák miatt folyamatosan viszik ki a pénzt az országból nagy károkat okozva ezzel a magyar gazdaságnak. Az ellenzők hasonló aránya valószínűsíthetően a bankrendszerben való csalódottság és a helyzet kilátástalanságából adódik.

Szorosan kapcsolódva az előző kérdéshez, kérdőívünkben megvizsgáltuk, hogy az emberek véleménye szerint kedvezőbb lenne-e a hitelt helyi pénzben felvenni. A helyben kibocsátott pénzhelyettesítő azáltal, hogy 100%-ig magyar, kedvezőbb feltételeket biztosíthat a hitelezés kondícióiban, mint a külföldi bankok esetében. A jelenlegi helyzetben azonban az embereket erről meg kéne győzni és világossá tenni számukra, hogy ez nem csak átverés. Ha ez megtörténik, akkor lehet csak eloszlatni az embereknek azt a negatív vélekedését, ami a kérdésre kapott válaszokból kiderül, ugyanis az emberek 57%-a nem hisz abban, hogy így bármilyen előnyhöz is juthat.

A rendszerrel szembeni bizakodásra adhat okot az, hogy a válaszolók több mint 70%-a úgy gondolja, hogy a helyi kereskedők és vállalkozók számára előnyös lenne a helyi pénz bevezetése. A nyílt kérdésekre kapott válaszokból kiderült, hogy a lakosság számára igen is fontos a hazai és a kereskedőkön keresztül a gazdaság is megerősödhet. A rendszer, ezáltal egy önmagát generáló folyamattá válik, amelyben a helyi kereskedelem fellendülése a helyi vállalkozások és a munkahelyek számának növekedéséhez vezet.

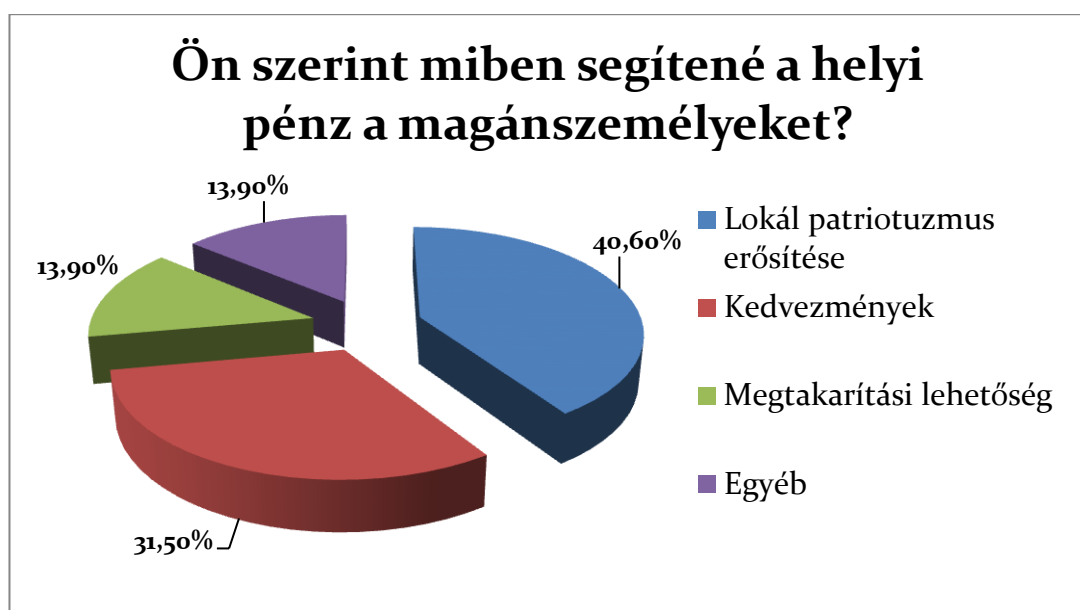

5. diagram: Ön szerint az emberek kiadásait csökkenti-e a helyi pénz használata

A kérdőívben feltett kérdések között akadt olyan, a hol a döntő többség „Nemmel”válaszolt. Így volt ez abban a kérdésben is, ahol azt mértük, hogy az emberek

kiadásait csökkenti-e a helyi pénz használata. Ezen eredmények arra engednek következtetni, hogy a lakosság még nem ismerte föl, hogy a helyi pénz nem csak közvetetten, hanem közvetlenül is szolgálja az ő javukat. Az utalvány rendszerbe belépő kereskedők és szolgáltatók ugyanis bizonyos kedvezményeket is biztosítanak a koronával fizetőknek. Ezzel valós előnyt biztosítva a készpénz helyettesítővel vásárlóknak.

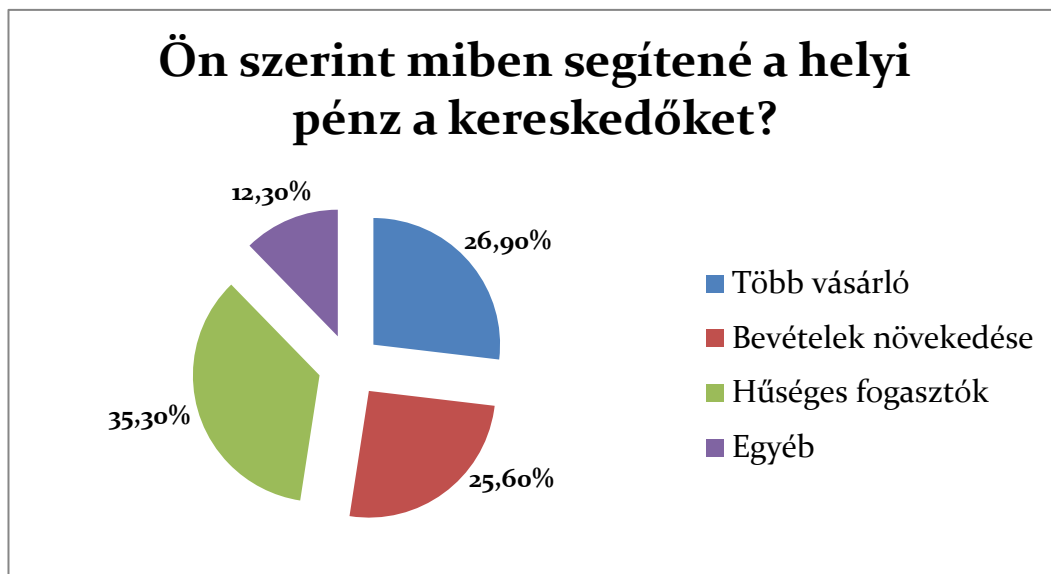
A lakosság kételyei nem csak a hitelekben és a kiadások csökkenésében mutatkoztak meg, hanem a negatív vélemény került túlsúlyba az eladósodottság kérdésében is. A megkérdezettek több mint 77%-a nem hisz abban, hogy a helyi pénz megoldást ad az eladósodottságra. Annak ellenére adódott ez az eredmény, hogy előzőleg a válaszokból az derült ki, hogy a rendszer bevezetése bevétel növekedést indukál az összes gazdasági szereplőnél. Indoklasként olyan válaszok is érkeztek korábban a támogatók köréből, akik szerint a helyi gazdaság megerősödését, stabilitását eredményezné a tervezett rendszer. Mindezek ellenére borúsak a kilátások a hiány csökkentésére vonatkozólag.

6. Diagram: Ön szerint miben segítené a helyi pénz a magánszemélyeket

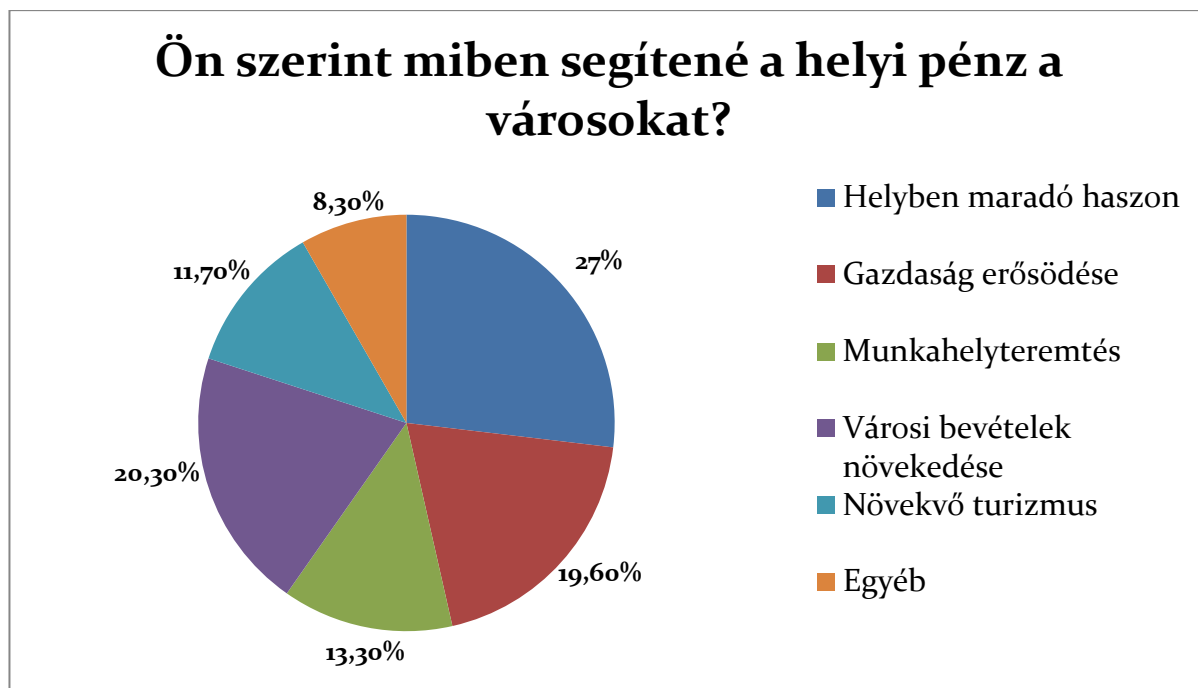
A kérdés és a kapott adatok alapján készített kördiagramot megvizsgálva látható, hogy két válasz emelkedik ki arra vonatkozólag, hogy a helyi pénz milyen előnyökhöz juttatja a magánszemélyeket. Ez a válaszok több mint 40%-át magába foglaló lokálpatriotizmus megerősödése és a rendszert használó személyeknek nyújtott kedvezmények, amely szintén 30% fölötti eredménnyel zárt. Ahogy az előző kérdésekből kiderült az emberek csak kis hányada gondolja úgy, hogy az utalvány rendszer által nőnek a megtakarítási

lehetőségeik és kevesebbet kell költeniük. Az egyéb kérdéskörbe tartozó válaszok között pozitív és negatív vélemények is megtalálhatóak. Pozitív oldalt képviseli az árstabilitás, tudatos vásárlás, minőségjavulás, helyben maradó jövedelmek és fogyasztás által ösztönző helyi termelés, a gazdaság felgyorsulása valamint a forgási sebesség növekedése. A negatív ellenvélemények sokszor kimerülnek abban, hogy a pénzhelyettesítő semmilyen előnyt nem biztosít a magánszemélyeknek, de akad, aki úgy gondolja, hogy a rendszer csak a kibocsátó bankot gazdagítaná.

7. Diagram: Ön szerint miben segítené a helyi pénz a kereskedőket

A kereskedők számára nyújtott előnyök tekintetében jól látható a helyi pénz bevezetésének egyik legfőbb célja, hogy a fogyasztókat a helyi termékek és szolgáltatások megvásárlására ösztönzi. A kitöltői eredmények is mutatják, hogy a hasonló mértékű szavazatot kapott válaszlehetőségek egymást generálják és a helyi kereskedők számára több vásárlót, ezáltal a bevételek növekedését és hűségesebb fogyasztói kör kialakulását eredményezi a folyamat. A kiegészítő válaszok pozitív oldala megerősíti, hogy a rendszer megteremtheti a szilárd gazdaság, a gazdasági növekedés, a jólét és az anyagi biztonság lehetőségét. Ezen felül gazdasági tudatosságot és a munkahelyek számának növekedését is elősegíti, valamint a helyi gazdasági szereplők tényleges erőt képviselhetnek a multikkal szemben ezáltal.

8. Diagram: Ön szerint miben segítené a helyi pénz a városokat

A kibocsátó városok esetében az előnyöknél három válaszlehetőség emelkedik ki, mint meghatározó elem. Ez a helyben maradó haszon, a városi bevételek növekedése és a gazdaság megerősödése, amelyek hűen tükrözik, hogy jelentős előnyöket biztosíthat Veszprém és az egész térség számára, ha a balatoni korona nem csak az újítók fejében, hanem a valóságban is létezne. A válaszok megoszlása alapján a munkahelyteremtésben és a turizmus növekedésében csak kisebb szerepet játszana a helyi pénz, de megjelennek olyan reformer hangok is, amelyek szerint a jó példa jó példát szül és az újítás az élet minden területére pozitív kihatással lenne. Más vélemények szerint azonban ez az egész utalványrendszer csak néhány ember önös érdeke, amely a kibocsátót, a gyártót és a forgalmazót gazdagítaná a város számára pedig csak egy újabb tehervállalást jelentene.

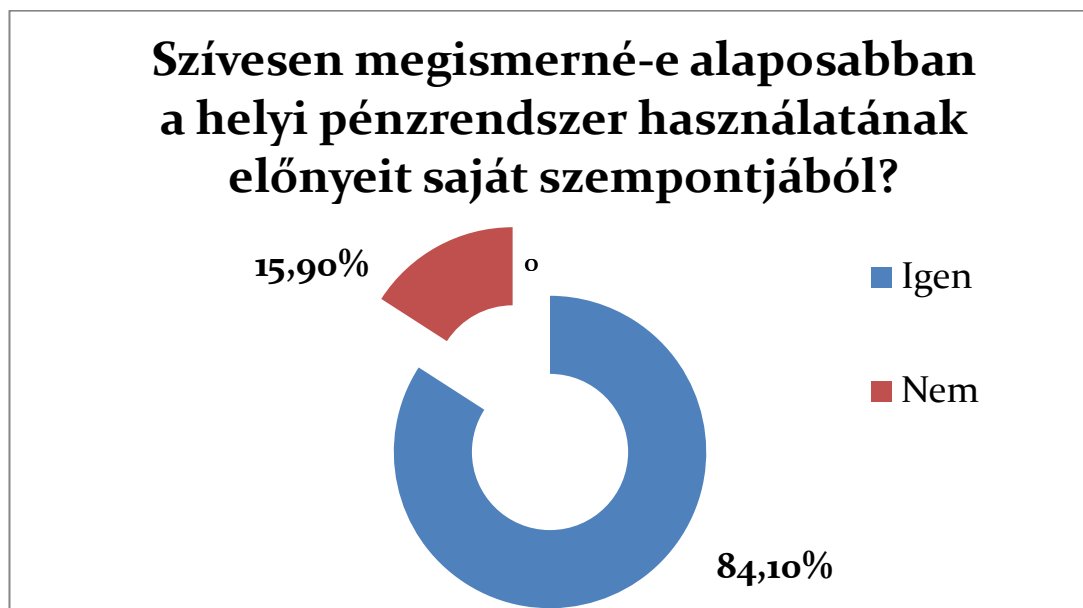
A kérdések között egy hétfokozatú Likert-skála keretében voltunk kíváncsiak arra, hogy az emberek hogyan vélekednek arról, hogy a helyi fizetőeszköz bevezetése mennyiben segítené az emberek kötődését a városhoz. Azt már láttuk, hogy a fizetőeszköz bevezetése a lakosság körében a lokálpatriotizmus erősítését segítené elő a legnagyobb mérték. Bár a veszprémi lakosságról alapvetően elmondható, hogy nagymértékben kötődik a városához, a válaszok átlaga alapján kapott 4.29-es érték tovább erősíti ezt a feltételezést.

További bizakodásra ad okot, a városlakók hozzáállásában az, hogy a megkérdezettek több mint 66%-a szívesen fektetne a régió jövőébe a helyi pénz használatából. Ez a 2/3-os többség alapozza meg azt a fejlődést, amely a régiót az ország legerősebb térségei közé

emeli. A rendszer bevezetésének hatására ez a státusz tovább erősödhetne, példát mutatva a többi hasonló rendszer bevezetésén gondolkozó régióknak.

A kérdőív utolsó előtti kérdése egy érdekes, és egyben fontos kérdésre kereste a választ. Az embereknek arra kellett választ adniuk, hogy szerintük számít-e, hogy helyi pénzben vagy magyar forintban fizetnek. A válaszolók 76%-ot meghaladó támogatottsága megalapozza azt, hogy ha nem is teljes mértékben, de az emberek látják azt, hogy a balatoni koronával történő fizetéssel a gazdasági minden szereplője jól jár. A rendszer hasznosságával szemben kétkedőket szintén meg lehetne győzni az utalvány rendszer bevezetését követő kezdeti sikerekkel.

Az utolsó kérdés rámutat a rendszerrel szemben fennálló egyik legfőbb hiányosságra, amely a helyi pénz bevezetését vezető munkacsoportnak és egy általuk kidolgozott jó marketingstratégiának a feladata lenne. Az emberek ugyanis nincsenek tisztában a rendszerben rejlő lehetőségekkel. Ezt jól példázza, hogy a kitöltők több mint 84%-a alaposabban megismerné a helyi pénzrendszer használatának előnyeit saját szempontjából. Ha erre lehetőséget biztosítanánk, jóval nagyobb tömegeket lehetne megmozgatni és a rendszer mellé állítani.

9. Diagram: Szívesen megismerné-e alaposabban a helyi pénzrendszer használatának előnyeit saját szempontjából

9 Összefoglaló

A múlt és jelen gazdasági válságai nagymértékben hozzájárultak a világban bekövetkező változásokhoz. A recessziók következtében jelenetős módosításokat kellett végrehajtani, hogy a gazdasági stabilitás visszanyerhetővé váljon és a világot ismét a fejlődés jellemezze. Ennek megoldására olyan új és kreatív gondolkodókra van szükségünk, akik képesek nagymértékű változásokat megálmodni és végrehajtani. Gazdasági téren ennek alapját Silvio Gesell szolgáltatta, aki reformer módon gondolkodó társaival megalkotta, azóta híressé vált elméletét. Az elmélet gyakorlatba való átültetése, több mint 40 évet váratott magára és szintén rendkívüli merészség kellett végrehajtásához. A rendszer működését azonban mi sem bizonyítja jobban, mint Wörgl város kitörése a válság okozta nehézségekből, amelyet, azóta sokan követendő példának tekintenek. A rendszer reneszánszát jelenkorunk gazdasági válsága idézte elő, amely hazánkban is jelentős problémákat okozott, de a dekonjunktúra mellett immáron a megoldás kulcsát magában hordozó helyi pénzrendszer is elért Magyarországra. Itthon Sopron városa volt az, aki vállalta, hogy a válsággal szembeni küzdelem élharcosa lesz és 2009-ben bevezette a Kék Frankot a térségben. Azóta eltelt 2 évben az utalványrendszer hazánkban is megteremtette a maga hírnevét, amelynek eredményeként mára több mint fél tucat helyi vagy térségi pénzkezdeményezésről beszélünk. Ebbe a sorba állt be az elemzésünk fő tárgyát képező Veszprém városa, ahol az önkormányzattal szorosan együttműködve vizsgáltuk meg milyen hatásai és fogadtatása lenne a tervezett rendszernek. A helyi lakosság igazolta azt a megosztottságot, amely a dolgozatban is feltűnik, azaz hogy érvek és ellenérvek egész sora vázolható fel a pénzhelyettesítő bevezetése mellett és ellene egyaránt. Ennek az ellentétnek a feloldása csak az emberek részletes tájékoztatásával érhető el, amelyen keresztül megismertetjük velük azokat az előnyöket, amelyeket számukra nyújt a rendszer. Ennek megteremtését hajdan közösségi összefogás hozta meg és minden új helyi pénz életképességét is ugyan ez a tényező határozza meg. Minden gazdasági szereplő kezdve az egyszerű polgártól a kereskedőn át a városvezetésig mindenkinek ki kell vennie a részét a rendszer működéséből. Ennek megteremtése által egy olyan gazdasági körforgás teremthető meg, amely képes a gazdasági folyamatok beindítására, a pénz forgási sebességének a növelésére, a bevételek növelésére és a jólét ismételt megteremtésére. Csak úgy, mint más pénzhelyettesítőknél a Balatoni Korona esetében is a város lakossága az, aki a rendszerhez való hozzáállásával meghatározza annak sikerét vagy bukását. Az,

hogy melyik kimenetel érvényesül még a jövő kérdése, de hogy a sorsunk a saját kezünkben van bizakodásra ad okot, amely mindenki számára megfontolandó lenne.

10 Irodalomjegyzék:

Forrás	Dolgozatban feltüntetett hivatkozás
Almássy Tamás: Münchausen-effektus, avagy a pénz „ökológiája Elérhető: http://onallóság.atw.hu/Munchausen_effektus.pdf (Letöltés ideje: 2011.07.09.)	(Almássy)
Helyi pénz Baranyában Elérhető: http://www.baranyaihirek.hu/node/227 2011.január.6. (Letöltés ideje: 2011.09.20.)	(Baranya, 2011)
Bernard A. Lietaer: Közösségi pénzek Elérhető: http://szivessegbank.hu/node/62 (Letöltés ideje: 2011.06.03.)	(Bernard A.)
Boldogok a sajtókészítők- A bicskei forradalom Elérhető: http://boldogokasajtkeszitok.blog.hu/2008/09/25/a_bicskei_forradalom Írta: Rátus - 2008.szeptember.25. (Letöltés ideje: 2011.09.04.)	(Blog, 2008)
Dr. Botos Barbara: Gondolatok a helyi pénzről ithacai szemmel 2009.december.18 Elérhető: http://www.klimabarat.hu/node/142 (Letöltés ideje: 2010.06.02.)	(Botos, 2009)
Dr. Csath Magdolna: Közösségi pénzzel a válság ellen 2008.október.11 Elérhető: http://www.koronakor.hu/pilis.php/anyag/magdolna (Letöltés ideje: 2011.08.15.)	(Csath, 2008)
Mit kockáztatunk a helyi pénzzel? Elérhető: http://www.elelmiszer.hu/cikk/milyen_kockazatok_rejlenek_a_helyi_penzekben 2011.április.11. (Letöltés ideje: 2011.06.14.)	(Élelmiszer, 2011)
Fritz Schwarz: A wörgli kísérlet -Az Internationale Freiwirtschaftliche Union II. kongresszusa 1851 pünkösdje Elérhető: http://www.scribd.com/doc/53363628/Helyi-Penz-II-Helyi-Penz-Sikere-Valsagban-A-worgli-Kiserlet-Fritzs-Schwarz (Letöltés ideje: 2011.06.05.)	(Fritz Schwarz, 1851)
A „kékfrank”-os megéri a pénzét Elérhető: http://gondola.hu/cikkek/67351 Írta: Szil -2009. szeptember.30 (Letöltés ideje: 2011.06.23.)	(Gondola, 2009)
Györffy Ágnes: A vas népe Elérhető: http://www.fantaziaország.hu/docs/media_figyelo/worgli_csoda.pdf (Letöltés ideje: 2011.06.08.)	(Györffy)
HA-MI Összefogunk Európai Szövetkezet: Sopron és vonzáskörzetének fizetési eszköze a Kékfrank utalvány Elérhető: http://www.kekfrank.hu/letoltes/fizetoeszkoz_a_kekfrank.pdf (Letöltés ideje: 2011.07.15.)	(HA-MI a)
HA-MI Összefogunk Európai Szövetkezet: Értékkezelési szabályzat Elérhető: http://kekfrank.hu/letoltes/ertekkezesi_szabalyzat_20100507.pdf (Letöltési ideje: 2011.07.15.)	(HA-MI b)
HA-MI Összefogunk Európai Szövetkezet: Igazgatósági Jegyzőkönyv (2010.01.22.) Elérhető: http://kekfrank.hu/letoltes/igazgatosagi_jegyzokonyv_20100122.pdf (Letöltés ideje: 2011.07.15.)	(HA-MI c)
Helmeczi Nándor- Kóczán Gergely: A helyi pénznek nevezett utalványokról 2011.április Elérhető:	(Helmeczi-Kóczán, 2011)

http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnbszemle/mnbhu_ms_z_201104/helmecezi-koczan.pdf (Letöltési ideje: 2011.07.18.)	
A svájci WIR helyi számlapénz rendszer . Példa egy készpénz helyettesítő helyi pénz rendszer megvalósítására 2011. április.13 Elérhető: http://helyikozossegipenz.blogspot.com/2011/04/svajci-wir-helyi-szamlapenz-rendszer.html (Letöltés ideje: 2011.06.20.)	(Helyi közösség 2011)
Helyi pénz bevezetése lehet a megoldás? Elérhető: http://www.hir24.hu/gazdasag/2011/04/30/helyi-penz-bevezetese-lehet-a-megoldas/ 2011.április.30. (Letöltés ideje: 2011.09.11.)	(HÍR 24, 2011)
Bicske lenyomja a globális pénvilágot Elérhető: http://index.hu/gazdasag/magyar/hly080925/ Írta: Hj – 2008.szeptember.25. (Letöltés ideje: 2011.09.03.)	(Index, 2008)
Fizetőeszköz lesz a rábaközi tallér Megtalálható: http://www.kisalfold.hu/rabakozoi_hirek/fizetoeszkoz_lesz_a_rabakozoi_taller/2175652/ Írta: Turbók Attila – 2010.augusztus.28. (Letöltés ideje: 2011.08.18.)	(Kisalföld, 2010)
Új fizetőeszköz lesz Sopronban a kék frank Elérhető: http://szentkoronaradio.com/belfold/2009_09_30_uj-fizetoeszkoz-lesz-sopronban-a-kekfrank 2009.szeptember.30 (Letöltés ideje: 2011.06.23.)	(Korona rádió, 2009)
Saját tallérja lenne a falunak Elérhető: http://szentkoronaradio.com/helyi-penz 2011.február.27. (Letöltés ideje: 2011.09.25.)	(Korona rádió, 2011)
Miért van szükség helyi pénzre? 2011.június.1 Elérhető: http://helyikozossegipenz.blogspot.com/2011/06/miert-van-szukseg-helyi-penzre.html (Letöltés ideje: 2011.06.01.)	(Közösségi pénz, 2011)
Kun János: A pénzhelyettesítőkről (tanulmány) 2006.november Megtalálható: http://www.mnua.hu/pdf/pszaf-tanulm%E1ny-penzhelyettesitok.pdf (Letöltés ideje: 2011.06.11.)	(Kun, 2006.)
1999.október.3 Elérhető: http://www.telehaz.hu/eng/images/dokumentumok/tamop/kor_rendszer.pdf (Letöltés ideje: 2011.08.08.)	(LETS és a KÖR, 1999)
Gazdaságélénkítő orvosság Elérhető: http://www.magyarhirlap.hu/a_vidék_magyarország/gazdasagelenkito_orvossag.html Pintér Balázs -2011.január.31 (Letöltés ideje: 2011.06.21.)	Írta: (Magyar Hírlap, 2011 a)
Helyi pénzt kaphatnak a baranyaiak Elérhető: http://www.magyarhirlap.hu/a_vidék_magyarország/helyi_penzt_kaphatnak_a_baranyaiak.html 2011.január.31. (Letöltés ideje: 2011.09.21.)	(Magyar Hírlap, 2011 b)
Megvannak a rábaközi tallér arcai Elérhető: http://www.metropol.hu/cikk/708605 2011.március.29. (Letöltés ideje: 2011.08.28.)	(Metropol, 2011 a)

Saját pénz élénkíti a helyi gazdaságot Megtalálható: http://www.metropol.hu/cikk/700384 2011.március.11. (Letöltés ideje: 2011.08.12.)	(Metropol, 2011 b)
Nem versenytársa a helyi pénz a forintnak Elérhető: http://mmgonline.hu/hu/irasok/magyar-videk/nem-versenytarsa-helyi-penz-forintnak 2011.február.1. (Letöltés ideje: 2011.06.17.)	(MMG, 2011 a)
Még az idén forgalomba hozzák a rábaközi tallért Elérhető: http://mmgonline.hu/hu/irasok/magyar-videk/meg-az-iden-forgalomba-hozzak-rabakoz-tallert 2011.január.26. (Letöltési ideje: 2011.08.19.)	(MMG, 2011 b)
Jön a korona, pengő – Helyi pénzzel a gazdaságélénkítésért Elérhető: http://www.naplo-online.hu/fooldal-nap_temai/20110218_helyi_penz 2011.február.18 (Letöltés ideje: 2011.05.28.)	(Napló, 2011 a)
Jön a Balatoni korona Elérhető: http://www.naplo-online.hu/cimlapon/20110516_helyi_penz Írta: Németh F. Bernadett- 2011.május.16. (Letöltés ideje: 2011.05.28.)	(Napló, 2011 b)
Elkészült a bogysiszlói tallér Elérhető: http://www.numismatics.hu/hirek/elkeszult-a-bogysiszloi-taller/ 2011.április.18. (Letöltés ideje: 2011.09.25.)	(Numismatics, 2011)
Jövőre bevezethetik a mosoni koronát Elérhető: http://o2gyor.hu/index.php?option=com_k2&id=6187:joevre-bevezethetik-a-mosoni-koronat&view=item&Itemid=131 2011.május.19. (Letöltési ideje: 2011.09.16.)	(Oxygen Media, 2011)
Reális-e a pécsi korona ötlete? Megtalálható: http://www.pecsiujsg.hu/pecs/hir/helyi-hireink/realis-e-a-pecsi-korona-otlete Írta: Palotás P. - 2011.március.4. (Letöltés ideje: 2011.09.20.)	(Pécsi újság, 2011)
Helyi pénz: Jövőre jöhet a mosoni korona Elérhető: http://www.penzvilag.info/helyi-penz-jovore-johet-a-mosoni-korona/ 2011.május.19. (Letöltés ideje: 2011.09.17.)	(Pénzvilág, 2011)
Jegyzőkönyv a HA-MI Összefogunk Európai Szövetkezet összevont Igazgatósági és FB üléséről Elérhető: http://kekfrank.hu/letoltes/igazgatosagi_jegyzokonyv_20091117.pdf 2009.október.16. (Letöltés ideje: 2011.10.12)	(Perkovázt, 2009)
Perkovázt Tamás: Sopron és vonzáskörzetének fizetőeszköze a kékfrank című előadása 2010.május.11 Elérhető: http://nyme.hu/fileadmin/dokumentumok/ktk/Kozgazdasz_Klub/100511_Perkovatz.pdf (Letöltés ideje: 2011.09.10.)	(Perkovázt, 2010)
Pénzügyi Szervezetek Állami felügyelete: A pénzhelyettesítőkről (2006, november) Elérhető: http://www.pszaf.hu/data/cms367860/A_p_nzhelyettes_t_kr_l_(tanulm_ny).pdf (Letöltés ideje: 2011.06.13.)	(PSZÁF, 2009)
Résztvételi közösség: Előterjesztés- A helyi pénz bevezetése 2011.február Megtalálható: http://www.reszvetel-demokracia-kozosseg.hu/cikkek.php?balid=9 (Letöltés ideje: 2011.08.29.)	(Részvételi közösség, 2011)
Silvio Gesell: A természetes gazdasági rend 1891 Elérhető: http://www.johafigyelunk.hu/pdf_jhfk/JHFK_2005_1.pdf (Letöltés ideje: 2011.09.17.)	(Silvio Gesell, 1891)

Dr. Székely Csaba: A komplementer pénz és a helyi gazdaságélénkítés (Megjelent: Gazdaság és Társadalom 2010.1. szám) Elérhető: http://www.scribd.com/doc/53363643/Helyi-Penz-VII-Komplementer-es-Helyi-Gazdasagelenkites-Szekely-Csaba-Nyugat-magyarorszag-Egyetem (Letöltés ideje: 2011.06.10.)	(Székely, 2010)
A 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről Elérhető: http://www.fvm.gov.hu/doc/upload/200601/10_2006_torveny.pdf (Letöltés ideje: 2011.10.11.)	(Szövetkezeti tv., 2006)
Csak a baj van a cafeteriával- Helyi pénz öröme és bánata Elérhető: http://ateceged.hu/ado-es-penzugyek/csak-a-baj-van-a-cafeteriaval-a-helyi-penz-orome-es-banata 2011.április.11. (Letöltés ideje: 2011.06.18.)	(Te céged, 2011)
Az MNB szerint kockázatos a helyi pénz Elérhető: http://www.trademagazin.hu/piaci-hirek/az-mnb-szerint-kockazatos-a-helyi-penz.html Írta: Tradeeditor – 2011.április.11. (Letöltés ideje: 2011.06.19)	(Trade, 2011)
Balatoni korona Elérhető: http://www.veszprem.hu/veszpremieknak/hirek/gazdasagi-hirek/2204-balatoni-korona 2011.május.17. (Letöltés ideje: 2011.05.30.)	(Veszprém város, 2011 a)
Bemutatták a Balatoni korona terveit Elérhető: http://www.veszprem.hu/veszpremieknak/hirek/gazdasagi-hirek/2563-bemutattak-a-balatoni-korona-terveit 2011.szeptember.20. (Letöltés ideje: 2011.09.22.)	(Veszprém város, 2011 b)
Veszprém Megyei Jogú Város Közgyűlése: Előzetes döntés a helyi pénzt kibocsátó gazdasági társaság megalapításáról 2011.május.26. (Hozzájárulás ideje: 2011.06.27)	(VMJVK, 2011)